

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KINEZIOLOŠKI FAKULTET

(studij za stjecanje akademskog naziva:
magistar kineziologije)

Mateja Baršić

**ŽENE I NOGOMET U HRVATSKOM DRUŠTVU:
ŠTO FUTSAL IMA S TIM?**

diplomski rad

Mentor:

Doc. dr. sc. Sunčica Bartoluci

Zagreb, srpanj 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KINEZIOLOŠKI FAKULTET

(studij za stjecanje akademskog naziva:
magistar kineziologije)

Mateja Baršić

**ŽENE I NOGOMET U HRVATSKOM DRUŠTVU:
ŠTO FUTSAL IMA S TIM?**

diplomski rad

Mentor:

Doc. dr. sc. Sunčica Bartoluci

Zagreb, srpanj 2018.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	2
Sažetak	3
Summary	3
1. UVOD	4
2. SPOL I ROD KAO SOCIOLOŠKI FENOMENI	5
3. POVIJEST ŽENSKOG NOGOMETA/FUTSALA	9
3.1. Povijest ženskog nogometa u svijetu	9
3.2. Povijest ženskog nogometa u Hrvatskoj	11
4. POVIJEST FUTSALA	14
4.1. Futsal u Hrvatskoj	16
4.2. Razlike između velikog nogometa i futsala	19
5. METODOLOGIJA	23
6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	25
6.1. Stanje sporta u hrvatskom društvu	25
6.2. Žene u hrvatskom društvu	28
6.2.1. Patrijarhat u hrvatskom društvu	28
6.2.2. Rodna neravnopravnost u društvu	29
6.2.3. Žene i politika	32
6.3. Nogomet/futsal u hrvatskom društvu	33
6.3.1. Povezanost politike i sporta	34
6.3.2. Nogometni navijači: potpora ili smetnja?	36
6.4. Žene u nogometu/futsalu u hrvatskom društvu	37
6.4.1. (Ne)ravnopravnost u nogometu	38
6.4.2. Stereotipi i predrasude o ženama u nogometu/futsalu,	41
6.4.3. Uloga medija u ženskom nogometu/futsalu	44
7. ZAKLJUČAK	47
8. LITERATURA	49
9. PRILOZI	55

ŽENE I NOGOMET U HRVATSKOM DRUŠTVU: ŠTO FUTSAL IMA S TIM?

Sažetak

Sport je usko povezan s društvom i društvenim fenomenima; promjene u društvu utječu na promjene u sportu. Kroz povijest su žene dobivale sve veća prava a to se odrazilo i na sport u kojemu se bilježi porast sudjelovanja žena, posebice u nogometu. Nogomet je smatran sportom koji je predodređen samo za muškarce, no modernizacija društva pridonijela je uključivanju sve većeg broja žena u taj sport. Uz sudjelovanje žena u nogometu vežu se brojna društvena pitanja o rodnoj nejednakosti, predrasudama i diskriminaciji, sportskoj neravnopravnosti te marginalizaciji sportašica i njihovih sportskih uspjeha. Razumijevanje aktualnih rodni i spolnih distinkcija može dovesti do postupnog smanjivanja društvenih predrasuda te utjecati na smanjenje predrasuda o ženama u nogometu. To bi unaprijedilo sport u hrvatskom društvu ali i samo hrvatsko društvu. Samim time došlo bi do razvoja i rasprostranjenosti ženskog nogometa te futsala kao naizgled mladog i još nedovoljno razvijenog sporta u Hrvatskoj. Cilj ovog rada je razumijevanje i analiza stavova u hrvatskom nogometu s naglaskom na futsal. Na temelju devet intervjua u kojima su sudjelovale igralice Prve hrvatske malonogometne lige za žene, analizirano je stanje sporta u hrvatskom društvu s naglaskom na nogomet/futsal te položaj žena u hrvatskom društvu i sportu. Paralelno s time, prikazana su teorijska razmatranja o tim područjima te uspoređena sa mišljenjem nogometašica.

Ključne riječi: sport, rodna nejednakost, predrasude, položaj žena

Summary

Sport is closely related to society and social phenomena; changes in society affect changes in sport. Throughout history, women have gained more and more rights, and this has reflected on the sport in which there is an increasing number of women's participation, especially in football. Football was considered a sport intended only for men, but modernization of society contributed to the inclusion of more and more women in that sport. With women's participation in football, numerous social issues are linked to gender inequalities, prejudices and discrimination, inequalities in sports and the marginalization of athletes and their sporting achievements. Understanding current gender and sex distinctions can lead to gradual reduction of social prejudice and affect the reduction of prejudice of women in football. This would improve sport in Croatian society and Croatian society as a whole. This would result in the development and distribution of women's football and futsal as a seemingly young and insufficiently developed sport in Croatia. The aim of this paper is to understand and analyze the attitudes in football with a focus on futsal. Based on nine interviews involving the players of the Croatian Women's First Futsal League, the status of sports in the Croatian society was analyzed with emphasis on football / futsal and the position of women in Croatian society and sport. Parallel with this, theoretical considerations on these areas are presented and compared to the opinion of football players.

Key words: sport, gender inequality, prejudices, the position of women

1. UVOD

Za nogomet se često kaže da je on najvažnija sporedna stvar na svijetu. Takvo je mišljenje prisutno i u hrvatskom društvu u kojem je nogomet na neki način superioran ostalim sportovima. Kao i u nekim drugim državama, u Hrvatskoj se najviše ljudi bavi upravo tim ekipnim sportom kojim dominiraju muškarci. Istraživanja pokazuju da se posljednjih godina žene se sve više odlučuju na bavljenje nogometom (Clark i Paechter, 2007; Pfister, 2010). Iako je danas sve veća zainteresiranost žena za sport, neravnopravnost između muškaraca i žena u društvu još uvijek postoji što će detaljnije biti obrađeno u ovome radu.

Baveći se pitanjem žena u nogometu neizbježno je dotaknuti se predrasuda s kojima se žene u sportu suočavaju te percepcijom spolnih i rodniha pitanja. Bez sumnje, diferencijacija između kulturološkog poimanja muškaraca i žena vidljiva je kako u društvu, tako i u sportu. Tradicionalne rodne uloge žena vežu se za ulogu kućanice, majke i supruge te bića podređenih muškarcima, dok se muškarci smatraju moćnijima, pametnijima te onima koji posjeduju vlasništvo nad ženama (Bouillet, 2007; Galić, 2002; Haralambos i Holborn M, 2002; Leinert Novosel, 2018). Ovakvi društveni konstrukti muževnosti i ženstvenosti odražavaju se i na sport te koče ravnopravno sudjelovanje žena u sportu. Od prošlosti se sport povezuje s muževnošću, a pojedinci koje sport ne zanima smatraju se „nemuževnima“ (Drury, 2011). Sukladno tome, u društvu su prisutni stereotipi i predrasude prema kojima se žene sportašice smatraju muškobanjastima i nailaze na etiketiranje od strane društva, posebice žene koje se bave nogometom koji je okarakteriziran kao „muški“ sport. Značajnu ulogu u podržavanju rodniha stereotipa u sportu ili suprotstavljanju tim stereotipima imaju mediji. Rodni stereotipi o sportašicama i sportašima u medijima itekako prisutni, a u slučaju sportašica često je naglasak stavljen na seksualizaciju i naglašavanje ženstvenosti, umjesto na sportska postignuća. Razlika se vidi i u medijskom prostoru koji je većinom popunjen „muškim“ sportovima.

Ovaj rad bavi se statusom ženskog nogometa u hrvatskom društvu, promatranom iz perspektive žena natjecateljica u hrvatskim futsal klubovima. Fokus rada bit će na pitanjima (ne)ravnopravnosti žena i muškaraca u društvenom i sportskom životu, vezi politike i sporta, predrasudama i diskriminaciji u sportu, etiketiranju i stigmatizaciji sportašica. U odgovorima na spomenuta pitanja, analizirat će se sadašnja situacija sporta u hrvatskom društvu, tj. stavovi žena o hrvatskom nogometu s naglaskom na futsal.

2. SPOL I ROD KAO SOCIOLOŠKI FENOMENI

Kako navode Halarambos i Holborn mitološko opravdanje statusa žena u društvu prema nekim teoretičarima potječe iz biblijskog poimanja žene, točnije Bog Evi poručuje da će ona rađati djecu u mukama, dok će muž gospodariti nad njome. Takav odnos između muškaraca i žena društvo smatra opravdanim tisućljećima. Prema tome, status žena u društvu očituje su u tome da one moraju rađati djecu, biti majke i supruge, obavljati kućanske poslove, biti podređene muškarcima i brinuti o njima te su isključene iz položaja koji donose moć. Nekolicina antropologa i sociologa smatra da ne postoji, niti je ikada postojalo društvo u kojem žene nemaju status inferioran muškarcima. Razvojem feminističkih ideja u novije vrijeme žustro se raspravljalo o navedenoj problematici. Feministice su iz mnogo razloga tvrdile da su se sociologijom prije 1970-ih bavili isključivo muškarci koji su pisali o muškarcima i za muškarce. Vrlo je malo bilo sociologinja i za gotovo sva sociološka istraživanja koristili su se muški uzorci, a rijetko su se proučavali aspekti društva koji imaju naročitu važnost za žene (poput kućanskih poslova i ženskog kriminala). Mnogi autori sada koriste pojam „muške sociologije“ kako bi opisali istraživanja kojima dominiraju muškarci. U razdoblju od 1970-ih znatno se povećao broj socioloških studija o ženama koje pišu žene. Sva ranija istraživanja i teorijske rasprave koje su se bavile sociologijom roda bile su usredotočene na žene i ženskost. S vremenom taj naglasak se promijenio i uočeno je da će se bolje razumijevanje roda razviti proučavajući i muškarca, odnosno muški rod (Halarambos i Holborn, 2002).

Kako bi se uvidjele i razumjele razlike između roda i spola, najprije je potrebno definirati te pojmove. Prema Hasanagić (2012) spol je definiran kao pojam koji se odnosi na društvenu klasifikaciju na temelju bioloških, odnosno tjelesnih karakteristika prema kojoj postoji podjela na „muško“ i „žensko“. Definicija na temelju bioloških karakteristika, nudi samo dvije opcije spola svake osobe. Govoreći o spolu, uvijek govorimo o biološkim i fiziološkim karakteristikama. Činjenica je da se muška i ženska tijela razlikuju i da imaju različite uloge što dokazuje proces reprodukcije, bez obzira na životne uvjete, socijalni status, rasu i etničko porijeklo. No, spolni organi i hormoni koji biološki određuju postojanje muškog i ženskog spola ne mogu biti nadređeni u odredbi uloge žena i muškaraca u društvu (Hasanagić, 2012).

Neki znanstvenici smatraju kako se varijacije u ponašanju i društvenim ulogama muškaraca i žena mogu objasniti na temelju hormona i razlika koje se nalaze u mozgu. Niz

hormona vrlo je blisko povezan s aktivnošću živčanog sustava, tako da hormoni utječu na ponašanje, karakter i emocionalno stanje. Zanimljivo je spomenuti studiju slučaja kako navode Haralambos i Holborn (2002), koju je proučavao Ehrhardt prema kojoj je dijete smatrano dječakom u dobi od sedam godina bilo podvrgnuto operaciji tako da je poprimilo izgled djevojčice. Sa 17 mjeseci izmijenjeno joj je ime iz muškog u žensko i otada su je smatrali i odijevali je kao djevojčicu. Kasnije je njezina majka izjavila kako je djevojčica postala „ženstvena“. Tu je jasno vidljiv snažan utjecaj okoline koji je doveo do takvog ponašanja, a ne promjene u mozgu prouzročene hormonima

Za razliku od spola koji se odnosi samo na biološke karakteristike osobe, rod je definiran kao društveni konstrukt koji se odnosi na skup različitih očekivanja koja se vežu za socijalne uloge muškaraca i žena. To znači da je ponašanje koje karakteriziramo kao tipično muško ili tipično žensko ustvari produkt društva i društvenih očekivanja. Rod je naučena uloga pod utjecajem kulture i podložan je promjeni. Ženske i muške rodne uloge (ponašanje, razmišljanje, oblačenje i slično) usvojeni su obrasci tijekom života u obitelji, tijekom školovanja, pod utjecajem medija, religije i kulture. Prema tome, nije upitno da se ti obrasci te poimanje muških i ženskih uloga razlikuju od kulture do kulture. Iako se osobe rađaju s muškim ili ženskim spolom, ti biološki čimbenici nisu ono što određuju i njihove rodne uloge koje se formiraju unutar određene sociološke sredine u kojoj osoba odrasta. Rodne se uloge opisuju kao skup očekivanja o ponašanju muškaraca i žena, a one u velikoj mjeri određuju rodne identitete, tj. poistovjećivanje pojedinca s pripadnosti muškom ili ženskom rodu (Hasanagić, 2012).

Oakleyjeva prema Haralambos i Holborn (2002) navodi kako socijalizacija oblikuje ponašanje muškaraca i žena već od dobi djetinjstva te raspravlja o četiri načina stvaranja rodni uloga:

1. Samoshvaćanje djeteta je pod utjecajem manipulacije. Na primjer, majke će djevojčice odijevati u „žensku“ odjeću i posvetiti više pažnje njihovom uređivanju.
2. Razlike se postižu usmjeravanjem djevojčica i dječaka prema različitim sadržajima što je vidljivo iz odabira igara za djecu koje potiču poželjno ponašanje. Primjerice, djevojčice se usmjeravaju na simboličku igru kuhanja i igru lutkama koje ih navode da uvježbavaju uloge kućanice i majke koje će zauzeti u budućem životu, dok su dječaci više usmjereni na igru oružjem i kockama.
3. Socijalizacija je vidljiva i kroz verbalizaciju, primjerice: „Ti si zločest dečko“ ili: „Ti si dobra djevojčica“, što navodi djecu da se identificiraju sa svojim rodom.

4. Izloženost različitim aktivnostima kod muške i ženske djece. Na primjer, djevojčice se potiče da se više uključuju u kućanske poslove.

Također, brojne su studije pokazale kako se tijekom djetinjstva pojačavaju stereotipi o muškosti i ženskosti (Haralambos i Holborn, 2002).

Prema istim autorima, mnogi istraživači kao polazište za razlikovanje roda i spola uzimaju analize američkog psihoanalitičara Stollera. On je iznio opažanja prema kojem se većina populacije jasno može kategorizirati kao muškarac ili žena na temelju tjelesnih obilježja tj. vanjskih genitalija, unutarnjih genitalija, gonada (organa koji proizvode spolne stanice), hormona i sekundarnih spolnih karakteristika. Zbog tih su razlika žene sposobne rađati i dojit, dok muškarci nisu. Usto, tjelesne razlike upućuju da su muškarci jači i mišićaviji. Većinom se smatra da su biološke razlike odgovorne za razlike i u ponašanju žena i muškaraca i za različite uloge koje oni igraju u društvu. Stoller je o tome rekao: „*Rod je pojam koji ima psihološke i kulturne konotacije. Ako su primjereni termini za spol „muškarac“ i „žena“, odgovarajući termini za rod jesu „muški“ i „ženski“; ovi posljednji termini mogu biti sasvim neovisni o (biološkom) spolu*“ (Stoller, 1968 prema Haralambos i Holborn, 2002: 127). To znači da se žena nužno neće ponašati „ženski“, niti da će se muškarac ponašati „muški“. Ženske društvene uloge, poput onih kućanice i majke koja brine za svoju djecu, nisu doslovno proizvod ženske biologije. Također, ako je netko rođen kao muškarac ne mora nužno značiti da će bit hranitelj obitelji. Mnogi sociolozi smatraju da je kultura društva determinirana ponašanjem spolova u njemu (Haralambos i Holborn, 2002).

Patrijarhalna društva priznaju isključivo dva osnovna tipa rodni uloga – muške i ženske i u takvim se društvima uglavnom veća vrijednost pripisuje muškom rodu. Moderna društva razlikuju varijacije osnovnih tipova rodni uloga pa se više ne govori samo o muškom ili ženskom rodu, niti se rodni identitet može tako lako objasniti jer postoje osobe koje svoje rodne identitete definiraju drugačije od spola. Takve osobe nazivaju se transrodnim osobama, a njihovo iskazivanje spolnih/rodni identiteta drugačije je od onih tradicionalnih. No, i u modernim društvima još uvijek postoji podjela rodni uloga na temelju postojanja dominantna dva spola (Hasanagić, 2012).

Spahić (2012) binarnu podjelu smatra problematičnom jer se ljudske identitete svrstava u dvije kategorije koje su suprotstavljene, neravnopravne te kod kojih jedna predstavlja normu, a druga nepotpunost i zavisnost. Poznato je kako se već stoljećima koncept žene poistovjećuje s nesavršenim bićem čiji razum nije razvijen kao kod muškarca. Takvo poimanje žene ustanovljeno je još u antičkoj Grčkoj u kojoj je postojala podjela na privatnu i javnu sferu, prema kojoj muškarac pripada javnoj, a žena privatnoj sferi i tretira se

kao vlasništvo muškarca. Ovakvu su pretpostavku prihvatile i neke religijske tradicije koje kroz svete tekstove tumače i zastupaju takvo stajalište i prenose ga do danas. Kako je moć oduvijek bila u rukama muškaraca, oni su kreirali norme i ustrojstvo društva, te je tako kreirana i privatna sfera. Galić (2002) ističe kako se rodna moć razotkrivala u svim društvenim mehanizmima i institucijama, od obitelji do radnih i političkih odnosa te institucija države. Žene su bile u potpunosti isključene iz javne sfere rada ili iz određenih zanimanja te im je bila onemogućena društvena „promocija“ paralelno s muškarcima. Kako je patrijarhalnost upletena u sve sfere države i vlasti, ženama i muškarcima se ne omogućuje jednak pristup političkom aktivitetu. Pitanje rodnih odnosa jedno je od ključnih kategorija moći, a feministička politika bori se za promjenu *statusa quo* u kojem dominiraju muškarci.

Pokušaj rušenja binarnih kategorija, kritika rodnih uloga, promjena odgoja žena i muškaraca, ukidanje patrijarhata, pitanja su za koje su se zalagale feminističke teorije. Kroz povijest žene su se konstantno borile za svoj opstanak i to na način da su se podređivale muškarcima kao onima koji imaju moć. Zamjenjivale su svoju spolnost za podršku i status. Sve žene koje to nisu činile i suprotstavljale su se takvom činu nazivale su se feministice i smatralo ih se nepoželjnim elementima u patrijarhalnim društvima. Neke su se feministice nerado tako izjašnjavale zbog posljedica koje bi ih snašle za njihov bračni i društveni život. Feministički su se pokreti borili za redefiniciju ženskog identiteta kroz vješte političke lobije, podržavanjem ženskih kandidatkinja, medijskim kampanjama i sl. Upravo su feministice odgovorne za duboke društvene transformacije čije se posljedice osjećaji i danas u pitanjima obitelji čija je patrijarhalna struktura uzdrmana. Također, pod utjecajem feminističkih pokreta tijekom 20. stoljeća žene su dobile pravo glasa, rada i izobrazbe te pravnu jednakost uključujući pravo pristupa svim zanimanjima i institucijama, pravo na jednaku plaću te zaštitu reproduktivskih prava. No, paralelno s razvojem neofeminizma 1960-ih godina, počelo se inzistirati na ukidanju ugnjetavanja ženskog roda, tj. suzbijanju dominacije i nasilja nad ženama od strane muškarca (Galić, 2002). Feministice su, nakon formalnog stjecanja političkih, ekonomskih i socijalnih prava, usmjerile svoje napore na dekonstrukciju društva koje im i nakon dobivanja prava nije omogućilo ravnopravan status (Spahić, 2012).

3. POVIJEST ŽENSKOG NOGOMETA/FUTSALA

Sudeći po broju aktivnih igrača, broju klubova i liga, medijskom interesu, broju stadiona i količini novca koji se ulaže u sport, nogomet je nesumnjivo napopularniji muški sport u Hrvatskoj. Istovremeno, ženski je nogomet daleko od tog stanja te je vrlo slabo razvijen. Jasno je kako je broj nogometašica te ženskih nogometnih klubova u znatno manjoj zastupljenosti od nogometaša i muških nogometnih klubova. Ista je stvar i s nogometnim sucima kojih u ženskoj populaciji ima puno manje (Bosnar i Kovačević, 2013). Iako nogomet nije toliko popularan u ženskom društvu, kao možda neki drugi sportovi, njegova je povijest dulja nego što vjerojatno većina ljudi očekuje.

3.1. Povijest ženskog nogometa u svijetu

Povjesničari tvrde da je prva pojava ženskog nogometa u svijetu zabilježena u Kini, što dokazuju reljefi u kamenu pronađeni u središnjoj provinciji Henan. Tada se je igrala inačica nogometa, a nogomet sličan današnjem javlja se u vrijeme dinastije Tang (618.-907.). Kao „zlatno doba“ ženskog nogometa u Kini, navodi se vrijeme između 1368. i 1644. godine, za vrijeme dinastije Ming kada su postojale profesionalne igračice. Tijekom povijesti ženski je nogomet jednostavno nestao, a potom su se ženski klubovi pojavili na svim kontinentima (Nogometni leksikon, 2008).

Počeci ženskog nogometa u Europi zabilježeni su u Engleskoj. Prva ženska utakmica odigrana je 1881. godine u Edinburghu između Škotske i Engleske. Ženski nogomet na samim počecima, kao niti kasnije, nije naišao na šire odobravanje društva tako da je navedena utakmica bila prekinuta u 55. minuti zbog čega je bila potrebna policijska intervencija. Nogometašice su, također, bile izložene raznim kritikama od strane engleskih novinara, kao i suci koji su sudili na toj utakmici. Nedugo nakon prve utakmice organizirana je i uzvratna u Glasgowu, na kojoj su izbili neredi za vrijeme utakmice. Klubovi su tada naišli na veliko nerazumijevanja okoline, posebice muške populacije, te su već prije zakazane utakmice bile otkazane. Novinari su tada o ženskom nogometu pisali kao o sportu koji je bio vrlo kratkog vijeka i nesretnog završetka no, igračice su se ipak izborile i organizirale sljedeću utakmicu u Blackburn Olympicsu i to samo nekoliko dana nakon druge odigrane utakmice. Na toj je utakmici prisustvovalo čak 4000 gledatelja i, začuđujuće, utakmica je završila bez ikakvih

incidenata. Ta utakmica bila je prekretnica koja je doprinijela razvoju ženskih nogometnih klubova.

Sljedeći pokušaj organizacije ženskog nogometa desio se 1889. godine kada je u Sunderlandu organizirana utakmica između kanadskog nogometnog kluba i lokalnog kluba Southwick Liles. Ženski je nogomet ubrzo stigao i do Londona. Godine 1894. je Nettie Honeyball, koja je između ostalog bila borac za ženska i dječja prava, osnovala prvi ženski klub „British Ladies' Football Club“. Klub je tada trenirao na terenima koji su bili prekriveni blatom i nimalo pogodni za igru, no to ih nije spriječilo u njihovoj želji za bavljenjem nogometom. Prva službena ženska utakmica odigrana je 1895. godine u Londonu između članica kluba Sjevera i Juga. Ta utakmica smatra se prvom utakmicom ženskog nogometa pod pokroviteljstvom Nacionalnog saveza. Do 1921. godine u Engleskoj je postojalo 30-ak ženskih nogometnih klubova koji su sudjelovali u raznim kup natjecanjima (Kraljić, 2014). Te je godine Nogometni savez donio odluku da ženski nogomet šteti ugledu i da je taj sport neprikladan za žene, stoga ženski klubovi gube pravo korištenja nogometnih igrališta koja su pod ingerencijom saveza („The history of women's football“). Revoltirani ovakvom odlukom, ženski klubovi organiziraju vlastiti savez u Liverpoolu te klubovi počinju nogomet igrati na ragbi igralištima zbog zabrane korištenja nogometnih (Kraljić, 2014). Ovakvo je stanje bilo prisutno do 60-ih godina prošlog stoljeća. Ženski nogometni savez osnovan je 1969. godine sa 44 kluba („The history of women's football“).

Paralelno s razvojem nogometa u Engleskoj, nogomet se javlja i u njezinim najvećim kolonijama Sjedinjenim Američkim Državama i Kanadi. U SAD-u se ženski nogomet počinje igrati sredinom 20-og stoljeća, a kroz desetak godina osnivaju se ženske nogometne lige i u Italiji te Francuskoj. Nakon Drugog svjetskog rata, ženski se nogomet počinje igrati u Norveškoj, Njemačkoj i Švedskoj. Te države i danas prednjače u organiziranosti ženskog nogometa kako na europskoj, tako i na svjetskoj razini. Polako im se u organizaciji približavaju i neke nove zemlje ženskog nogometa, poput Japana, Brazila i Rusije (Kraljić, 2014).

Jedna od značajnijih godina za ženski nogomet je i 1991. kada je svjetska nogometna organizacija Fédération Internationale de Football Association - FIFA, Kinezima povjerila organizaciju 1. službenog svjetskog prvenstva u ženskom nogometu. Utakmice tog prvenstva, na kojem su Amerikanke odnijele pobjedu, pratilo je oko 100 000 gledatelja. Četiri godine poslije, domaćin Svjetskog nogometnog prvenstva za žene bila je Švedska, a na njemu su pobjedu odnijele Norvežanke. Sljedeća dva prvenstva odigrana su u SAD-u, na kojima su 1999. trijumfirale Amerikanke, a 2003. Njemice koje su titulu obranile i 2007. godine

(Nogometni leksikon, 2008). Godine 2011. pobjedu na Svjetskom nogometnom prvenstvu odnio je Japan, kojemu je to bio prvi zapaženiji rezultat na svjetskim prvenstvima. Zadnje Svjetsko nogometno prvenstvo za žene odigrano je 2015. godine u Kanadi na kojem su SAD ostvarile treću pobjedu te time postale država s najviše osvojenih pobjeda na ženskim nogometnim svjetskim prvenstvima („Women's World Cup“). Sljedeće se godine Svjetsko nogometno prvenstvo za žene održava u Francuskoj.

Ženski se nogomet afirmirao u na Olimpijskim igrama. Tako su 1996. godine na Olimpijskim igrama u Atlanti Amerikanke postale prve olimpijske pobjednice u ženskom nogometu, a 12 najboljih svjetskih ekipa borilo se 2000. godine za postolje i na Olimpijskim igrama u Sydneyu. Na tronu su tada zasjale Norvežanke. Sljedećih godina pobjedničke ekipe bile su SAD (2004., 2008. i 2012. godine) te Njemačka 2016. godine („12 team tournament women“).

Vrata ženskog nogometa otvorila je i UEFA (Union of European Football Associations), krovna nogometna organizacija u Europi. Na sastanku u Parizu 2000. godine, Izvršni odbor UEFA-e odobrio je prijedlog za uvođenje europskog natjecanja za ženske klubove, a time je nastao i UEFA Ženski kup, a 2008. je pokrenuta UEFA Ženska liga (UEFA). Što se tiče europskih razmjera, popularnost i masovnost, ali i kvaliteta ženskog nogometa, dominantnija je u skandinavskim zemljama u odnosu na ostale europske države, a slijede zapadnoeuropske pa istočnoeuropske države (Nogometni leksikon, 2008).

Iako Hrvatska ženska nogometa reprezentacija svake godine igra kvalifikacije za europsko i svjetsko prvenstvo, još se uvijek nije uspjela kvalificirati na ta natjecanja i ostvariti zapaženije rezultate.

3.2. Povijest ženskog nogometa u Hrvatskoj

Govoreći o ženskom nogometu, Hrvatska je, uključujući zemlje bivše Jugoslavije, imala dominantnu ulogu. U Hrvatskoj se prvi zapisi o ženskom nogometu javljaju 1937. godine. U Zagrebu i Borovu osnovane su prve ženske nogometne sekcije koje ubrzo prerastaju u klubove. Iste je godine Ivica Vidović uz svoje istomišljenike osnovao ženski nogometni klub Zagreb (nema nikakve poveznice s današnjim NK Zagrebom) koji djeluje u sklopu Hrvatskog športskog kluba Zagreb. U okviru kombinata Bata u Borovu osniva se istoimeni klub, dok u Zagrebu počinju djelovati klubovi Jugoslavija i Maksimir. U Varaždinu je osnovan klub Slavija (Nogometni leksikon, 2008).

Nogometašice Zagreba bile su vrlo aktivne, a trenirao ih je Milan Belin na Zavrtnici. Kako bi se popularizirao ženski nogomet, 1937. godine su u Zagrebu gostovale dvije austrijske ženske nogometne ekipe, Austria i Windbona, te su odigrale međusobnu nogometnu utakmicu (Nogometni leksikon, 2008).

Sloganom „Kam baba stane, tu trava ne raste“, Zagrepčani su 24. srpnja 1968. godine pozdravili prvu međunarodnu žensku nogometnu utakmicu u Zagrebu, navodi *Večernji list* (2013). Tu su utakmicu nogometašice Zagreba odigrale s ekipom iz Brna te su pred 12000 gledatelja slavile pobjedom od 1:0. Igračicom utakmice proglašena je tada petnaestogodišnja, Blanka Žiger, a uz nju su igrale: Gaby Bobeta, Marica Svagr, Slava Fais, Fanči Bernik, Mira Žiger, Mira Šušnić, Dragica Medaković, Ankica Tortić, Otty Böhm, Marica Cimperman, Ružica Beran, Ivanka Anđel, Zorica Mejaški, Ankica Lacković i Anica Oman. Zatim su s gošćama odigrale još nekoliko utakmica u Varaždinu, Banjoj Luci i Ljubljani (Nogometni leksikon, 2008).

Prema Nogometnom leksikonu (2008) godina 1938. značajna je zbog osnivanja loptačkog saveza uz nazočnost delegata iz zagrebačkih klubova SK Maksimir i SK Jugoslavija te varaždinske Slavije. Skupština je prijedlog pravila prihvatila i poslala ih na usvajanje u Ministarstvo za fizičko vaspitanje naroda u Beograd. Njihov je odgovor bio negativan uz obrazloženje da se nogometnom ne bi trebale baviti žene. Nakon te odluke, zanimanje djevojaka za nogomet se smanjio. Takvo se stanje održalo do 1970. kada je na inicijativu sportskog djelatnika i novinara Markotića ženski nogomet obnovljen.

Godine 1971. hrvatske su nogometašice organizirale prvo službeno prvenstvo na kojem je sudjelovalo šest ekipa: Ženski nogometni klub (u daljnjem tekstu ŽNK) Merkur, ŽNK Zagreb (druga ekipa Merkura), ŽNK Moslavka, sve iz Zagreba, ŽNK Rijeka, ŽNK 8. mart iz Splita i ŽNK Podravina iz Novigrada Podravskog. U finalu su se našle ekipe 8. mart i ekipa Merkura, te je Merkur pobijedio rezultatom 4:0. Sastav pobjedničke ekipe je bio u postavi: Granžulić, Pongrac, Filipović, Rančec, Nimandan, Listeš, Trebovac, Vargek, Prpić, Pedić i Perić. Treće mjesto su osvojile Riječanke pobjeđivši ekipu Novigrada Podravskog 3:0. Ante Pavlović, tajnik Nogometnog saveza Hrvatske, uručio je nagrade igračicama, a najbolja igračica bila je Zlata Vargek iz Merkura (Nogometni leksikon, 2008).

U sezoni 1972./73. Nogometni savez Hrvatske i Komisija za ženski nogomet organizirali su drugi prvenstvo Hrvatske za nogometašice. Osvajačice prvenstva bile su nogometašice Save iz Zagreba jer su bodom prednosti pretekle ekipu Merkura. Ekipa 8. marta je bila treća, a pratili su je Unik iz Zagreba te Jugoplastika iz Splita. Na terenima Pešćenice

Merkur je organizirao i prvo prvenstvo Zagreba u malom nogometu na kojem je nastupalo šest ekipa, a Merkur je ujedno bio i pobjednik Prvenstva. Također, 1972. godina pamti se jer je te godine ŽNK Merkur, uz potporu Nogometnog saveza, organizirao i prvu međudržavnu utakmicu nogometašica u ovom dijelu Europe. Sastale su se Jugoslavija i Italija, a Jugoslavija je slavila nad Italijom 3:2 iako su Talijanke tada bile neslužbene prvačkinje svijeta (Nogometni leksikon, 2008).

Godine 1974. od strane Nogometnog saveza Jugoslavije organizirana su natjecanja na saveznoj razini - liga te kup. Počelo se s dvjema ligama „istok i zapad“, ali od 1980. godine postaje jedinstvena Prva liga. Igračice Maksimira bile su zadnje pobjednice u sezoni 1990./1991., a i u dvoboju s niškim Mašincem osvojile su i kup (Nogometni leksikon, 2008).

Dalje se nove stranice povijesti Hrvatskog ženskog nogometa pišu od 1991. godine, kada je nastala neovisna Hrvatska. Igračice nastupaju na trećim po redu državnim prvenstvima i natjecanjima u kupu, ali u toj sezoni sudjeluju samo četiri kluba: ŽNK Maksimir, Loto Zagreb, Susedgrad Zagreb i Osijek. ŽNK Maksimir pobjednik je kupa te ženske lige. Iduće sezone povećao se broj te se priključio još jedan klub ŽNK Zagreb koji i osvaja ligu. Zatim je slijedilo povećanje klubova u sezoni 1993./94. u kojoj sudjeluje šest klubova. Priključio se ŽNK Vinkovci i od te sezone se počeo ženski nogomet jače razvijati (Nogometni leksikon, 2008).

Trenutno u sezoni 2017./2018. Prva hrvatska nogometna liga za žene broji deset klubova, a to su : ŽNK Osijek, ŽNK Split, ŽNK Rijeka, ŽNK Agram (Zagreb), ŽNK Neretva (Metković), ŽNK Pregrada, ŽNK Katarina Zrinski (Čakovec), ŽNK Viktorija (Slavonski Brod), ŽNK Marjan (Split), ŽNK Trnava (Goričan) (HNS, 2018).

ŽNK Osijek je najuspješniji klub u hrvatskom ženskom nogometu koji je osvojio 21 naslov prvakinja Hrvatske te 19 puta Hrvatski nogometni kup za žene. Najveći uspjeh nogometašice Osijeka zabilježile su u Ligi prvaka 2011. godine prošavši u šesnaestinu finala te su također taj uspjeh ponovile 2014. godine (ŽNK Osijek).

Prvi nastup Ženska nogometna reprezentacija bilježi 1993. godine. U seniorskoj karijeri natječe se samo do 2004. godine, kada Hrvatski nogometni savez prijavljuje i U-19 reprezentaciju te tri godine poslije i U-17 reprezentaciju (Gregurić, 2018).

Kada je, 2012. godine, za predsjednika Hrvatskog nogometnog saveza izabran Davor Šuker više pažnje se je počelo pridavati ženskom nogometu. Na čelo reprezentacije prvi puta u povijesti dolazi ženska izbornica i nekadašnja poznata igračica, trenerica te sutkinja Marija Margareta Damjanović (Gregurić, 2018).

4. POVIJEST FUTSALA

Sama riječ „futsal“ izvedenica je španjolskih riječi „futbol de sala“ te portugalskih riječi „futebol de salao“ koje predstavljaju međunarodnu skraćenicu za sportsku igru dvoranskog nogometa, koji je na našim prostorima poznat kao „mali nogomet“. Kroz povijest sve do sredine 1990-tih godina, diljem svijeta ova je igra poznata pod više naziva: dvoranski nogomet, mali nogomet, ulični nogomet, five a side, a tada ga FIFA priznaje i stječe naziv „futsal“ koji je priznat u cijelom svijetu. Futsal je jedina varijanta malog i dvoranskog nogometa koju je priznala FIFA, najviša nogometna organizacija, koja je propisala pravila same igre. Ovim priznanjem, futsal je stekao važnost, a i uvelike se razmatra mogućnost da futsal postane olimpijski sport („Općenito o futsalu“).

FIFA je razvila nekoliko temeljnih programa kako bi državama članicama pomogla u promociji i strukturi futsala na svojem području. Dugoročno gledano, FIFA se zalaže da futsal postane održiv kao nogometna disciplina i alat za razvoj igrača, i za muškarce i za žene. FIFA-ini programi za razvoj futsala omogućuju državama članicama pristup stručnim, nastavnim i promotivnim materijalima, futsal opremu te financijsku pomoć. FIFA nudi savjetovanja u obliku stručnog posjeta državama članicama koje su zainteresirane za pokretanje futsala na svom teritoriju ili pregledom tekućih aktivnosti na tom polju. FIFA-ini edukacijski tečajevi za trenere i suce futsala nastoje podržati i nadopunjavati inicijative država članica. Tečajevi uključuju teorijske i praktične sesije. Također, jedan od programa FIFA-e naglasak stavlja na upoznavanje s futsalom i njegovim karakteristikama dječaka i djevojčica od šest do dvanaest godina starosti. Cilj tog programa je da se što većem broju djece pruži prilika da otkriju i uživaju u futsalu kroz zabavne vježbe i igru. Kako je razvoj natjecanja i liga u futsalu za muškarce i žene širom svijeta još uvijek na nezadovoljavajućoj razini, FIFA kao izazov prepoznaje povećanje liga u futsalu na različitim razinama te nudi stručnu i prilagođenu pomoć oko strukturiranja i formiranja natjecanja („FIFA Futsal development programmes“).

Čini se da je FIFA-i pošlo za rukom popularizirati ovaj sport što je vidljivo i u broju ekipa, tj. država koje sudjeluju na svjetskom prvenstvu u futsalu. Od 1989. godine kada je prvi puta održano prvenstvo te razine u futsalu pa do 2016. godine kada je održano posljednje takvo prvenstvo, broj ekipa porastao je za 8, odnosno od 16 država sudionica popeo se na 24 države koje su sudjelovale na ovom prvenstvu 2016. godine („FIFA Futsal World Cup Final“).

Trend razvoja futsala prisutan je i u Europi. Naime, UEFA, kao izvršno nogometno tijelo u Europi donosi promjene u europskim natjecanjima u futsalu. Natjecanje će se s dvanaest povećati na šesnaest momčadi koje će se održavati svake četiri godine. Prvo takvo prvenstvo sa šesnaest momčadi održano je u Ljubljani 2018. godine gdje je pobjednik bio Portugal, koji je time osigurao domaćinstvo idućeg prvenstva 2022. godine. Idući novitet koji je uveden je da će vodeće europsko klupsko natjecanje, UEFA Futsal Cup, postati UEFA Futsal Liga prvaka od 2018./19. godine. UEFA će, također, uvesti žensko europsko prvenstvo koje će se održavati svake dvije godine počevši od 2019. što pokazuje izuzetan napredak u promicanju ženskog futsala. Natjecanje će kulminirati četveročlanim završnim turnirom, te će se završiti sa osam momčadi završnog turnira (New UEFA Futsal EURO format for 2022).

Rast popularnosti futsala dovela je ovaj sport do toga da je u njega uključeno preko trideset milijuna ljudi u stotinjak zemalja diljem svijeta. Omjer ljudi koji se bavi futsalom u Hrvatskoj na cjelokupnu populaciju na razini je Italije, no medijska prisutnost ovog sporta u javnosti je neznatna. Posljednjih godina situacija se ipak mijenja te se futsal sve više promovira i pridobiva sve veći broj obožavatelja („Općenito o futsalu“).

Veliki nogomet i futsal pripadaju grupi polustrukturalnih gibanja zbog toga što u njemu dominiraju složene strukture kretanja cikličkog i acikličkog karaktera, a sastoje se od kompleksa jednostavnih i složenih gibanja u suradnji članova sportske ekipe tijekom utakmica (Šamija, Sporiš, Jerković i Jozak, 2010). Piplica (2017) navodi kako postoje dvije verzije početka ovog sporta. Prema jednoj, začetak futsala javlja se 1930. godine kada je u Urugvaju osmišljena igra „five a side“, verzija nogometa koja je obuhvaćala pravila iz košarke, vaterpola, nogometa i odbojke. Naime, Juan Carlos Ceriani, argentinski trener, osmislio je verziju igre s pet igrača za razliku od igre velikog nogometa gdje sudjeluje jedanaest igrača. Povod argentinskom treneru Cerianiu za tu ideju bile su vremenske nepogode i izbjegavanje treninga zbog istog te prvi puta donosi igru u dvoranu. Druga verzija nastanka ovog sporta je ona prema kojoj se zemljom porijekla futsala smatra Brazil u kojem se 1952. godine igra prva futsal liga. Dvije godine poslije, Brazil je ustanovio glavna pravila igre, a 1971. godine u Sao Paulu osnovana je internacionalna federacija FIFUSA – Federacao Internationale de Futbol de Salao, koja se bavila isključivo futsalom. Prvi predsjednik postao je João Havelange, koji je kasnije bio i predsjednik FIFA-e. Prvo međunarodno natjecanje, Južnoamerički kup, održano je 1975. godine, a osvojila ga je ekipa Paragvaja. Na sljedećim natjecanjima, sve do 1979. godine trijumfirao je Brazil, koji je i 1980. godine osvojio prvi Panamerički kup (Piplica, 2017). U Sao Paulu u Brazilu 1982. godine održano je prvo Futsal svjetsko prvenstvo, a pobjednik je bio Brazil. Brazilci su, također, ponovili uspjeh u i Španjolskoj 1985. godine na

drugom svjetskom prvenstvu (Šamija i sur., 2010). Posljednje neslužbeno svjetsko prvenstvo u futsalu odigrano u Australiji značajno je jer je Brazil nakon gotovo deset godina vladanja na svim natjecateljskim razinama futsala skinut s trona. Većina zemalja 1989. godine napušta FIFUSA-i i pristupa FIFA-i koja preuzima ovlasti te postaje nadležna za organizaciju svjetskih prvenstava u futsalu, a nakon 1992. godine svjetsko se prvenstvo održava svake četiri godine (Piplica, 2017).

Prema FIFA-inoj statistici ekipa koja ima najviše pobjeda na svjetskom prvenstvu je Brazil koji je čak pet puta osvojio prvenstvo (1989., 1992., 1996., 2008., 2012.), slijedi Španjolska sa dvije pobjede (2000., 2004.) te Argentina koja bilježi jednu pobjedu (2016.). Upravo su te tri države i one koje se mogu pohvaliti da su sudjelovale na svakom svjetskom prvenstvu u futsalu („FIFA Futsal World Cup Final“).

Kako je futsal brzo stekao popularnost u Europi, broj zemalja koje sudjeluju u tom sportu povećao se tijekom 1990-ih godina. UEFA je 1996. godine u Španjolskoj održala svoj prvi europski turnir kojeg su osvojili domaćini. Sljedeće UEFA Europsko prvenstvo u futsalu održano je 1999. godine u Španjolskoj, u Granadi u kojem su pobjednici bili Rusi svladavši u finalu domaćina. Španjolska je taj poraz nadoknadila pobijedivši Rusiju u Moskvi na prvenstvu 2001. godine. Ukrajina je bila pobjednica prvenstva održanog u Italiji 2003. godine, dok je Španjolska svoju europsku krunu vratila 2005. godine, te tik nakon toga ponovila to 2007. godine u Portu pobijedivši Italiju. Nakon pet odigranih turnira koji su se sastojali od osam momčadi, 2010. godine u Mađarskoj prošireno je na dvanaest momčadi. Hrvatska je bila domaćin 2012. godine te je zauzela četvrto mjesto na tom prvenstvu na kojem je pobjedu odnijela Španjolska. Rusija je bila pobjednica u Antwerpenu 2014. godine. Španjolska je ponovno osvojila prvenstvo 2016. godine u Beogradu, pobijedivši Rusiju u finalu, a na toj utakmici je bilo više od 100.000 navijača. Dvije godine kasnije u Ljubljani na prvenstvu Portugal odnosi pobjedu („Spain lead the way for futsal in Europe“). Sljedeće prvenstvo održat će se 2020. godine u Portugalu.

4.1. Futsal u Hrvatskoj

U Hrvatskoj je futsal, za razliku od malog nogometa koji je dosta popularan, tek na svojim počecima. Od turnira do turnira, pravila su podložna promjenama, a razne lige i turniri igraju se sistemom 5+1. Hrvatska prva futsal liga broji dvanaest klubova koje se sastoje od: MNK Split Tommy, MNK Novo Vrijeme Apfel, MNK Futsal Dinamo, MNK Vrgorac, MNK

Crnica, MNK Osijek Kelme, MNK Nacional, MNK Square, MNK Brod 035, MNK Alumnus, MNK Uspinjača, MNK Albona Potpićan 98. Postoje i tri druge lige raspoređene po regijama, a to su: 2HMNL istok, 2HMNL sjever, 2HMNL jug (CROfutsal, 2018).

U 2HMNL Istok sudjeluju klubovi: MNK Vinkovci, MNK Aurelia, MNK Brod, MNK Bata Borovo, MNK Našice, MNK Moby Dick, MNK Osijek 031, MNK Mala mljekara. U 2HMNL Sjever sudjeluju klubovi: MNK Jesenje, MNK Bjelovar, MNK Zagreb 92, MNK Novi Marof, MNK Petrinjčica, MNK Rab, MNK Otočac, MNK Siscia, MNK Futsal Karlovac, MNK Lošinj (CROfutsal, 2018).

U 2HMLN Jug sudjeluju klubovi: MNK Universitas, MNK Olmissum, MNK Split Tommy 2, MNK Hajduk, MNK Jezera, MNK Kijevo, MNK Heroji 2007, MNK Torcida, MNK Porto Tolero, MNK Murter, MNK Genius, MNK Mejaši (CROfutsal, 2018).

Hrvatska također ima i Hrvatsku futsal reprezentaciju i Hrvatsku futsal reprezentaciju U-21 koja nastupa u sklopu FIFE, UEFA natjecanja te na Mediteranskom kupu, ali za sada još uvijek bez značajnih rezultata. Postoje i mlađi uzrasti juniora, kadeta te ženska ekipa koji se natječu u svojim ligama ali još uvijek nemaju svoju reprezentaciju (HNS, 2018).

Kako je futsal relativno mlad sport u Hrvatskoj, nije se još u potpunosti afirmirao. Tijekom godina, futsal u muškoj konkurenciji doživio je velike i pozitivne promjene, no stvar je drugačija kada je u pitanju ženski futsal. Ženski futsal klubovi gotovo da i ne postoje. Uspoređujući Hrvatsku s razvijenijim zemljama Europe i svijeta u kojima postoje profesionalne futsal lige, kako u muškoj, tako i u ženskoj konkurenciji, u Hrvatskoj postoji samo jedna liga – liga Varaždinske županije u futsalu za žene (Sedar, Oreb i Palijan, 2013). Srećom, kako zagrebačko Sveučilište ima bogatu povijest održavanja različitih oblika organiziranih sportskih natjecanja za studente i studentice, tako je prepoznalo i futsal kao zanimljiv sadržaj. Povodom toga od sezone 2009./2010. Sveučilište u Zagrebu organizira sveučilišnu ligu u futsalu za žene – studentice visokih učilišta (Nemčić i Sedar, 2014).

Prije no što je organizirana sveučilišna liga u futsalu za žene, obično se igrao mali nogomet. Prvi puta kada je zaigrana sveučilišna liga, nastupilo je šest fakulteta, a svake godine taj je broj rastao pa danas u futsalu sudjeluje čak njih dvanaest. U međuvremenu je nastavljena ženska zimska liga, zatim neki turniri, nakon toga je osnovano i prvenstvo. Moglo bi se reći da je Sveučilište u Zagrebu početnik ženskog futsala u Hrvatskoj. Ubrzo je osnovana i Zagrebačka sveučilišna reprezentacija futsala kojoj se priključio velik broj igračica, a to su popratili danas aktivni klubovi i otvorili svoja vrata za igračice. Prva prava ženska liga u futsalu igrala se u Fusio centru, no nije bila pod ingerencijom Hrvatskog nogometnog saveza, već je tada pokretač bio Dragan Đukanović. Kako je to tek bio početak

ženskog futsala, očekivano je da njegova kvaliteta nije bila na razini na kojoj je danas, ali je to značajno za početak razvoja ženskog futsala u Hrvatskoj. Prva malonogometna liga za žene igrala se po principu turnira što baš nije bila najbolja opcija iz razloga što je o pobjedniku lige odlučivao samo gol razlike. Dva kluba koja su bila u istoj poziciji s jednakim brojem bodova i pobjeda nisu bila jednako pozicionirana na turniru pa je pobjednička ekipa bila ona s većim brojem zabijenih golova. To je natjecanje odigrano po sistemu natjecanja koji nije bio baš blizak s UEFA-inim pravilima jer nijedna utakmica nije odigrana po futsal pravilima koja nalažu da se utakmice igraju 2x20 minuta čiste igre. Također, ovo natjecanje nije bilo dvokružno s *play-offom* na kraju kako bi se istaknule četiri ekipe koje zaslužuju završnicu i borbu za naslov prvaka (Nemčić, 2017).

Ženska sveučilišna futsal reprezentacija na europskom sveučilišnom natjecanju, održanom 2009./2010., osvojila je peto mjesto, a na drugom europskom sveučilišnom natjecanju zauzela je četvrto mjesto. Prošle godine na europskom sveučilišnom prvenstvu djevojke ženske sveučilište reprezentacije osvojile su drugo mjesto što je i najveći uspjeh za ženski futsal u Hrvatskoj (Nemčić, 2017).

Prva hrvatska malonogometna liga za žene, odigrana po futsal pravilima, u Hrvatskoj je održana 2015. godine u organizaciji Hrvatskog nogometnog saveza, a igrala se kroz turnire jednostrukim liga-sustavom. Iste godine osvajačice lige bile su igračice Split Tommyja, a njihove suparnice u finalu bila je ekipa Alumnus S.C.Flegar koja je osvojila drugo mjesto. U prvoj hrvatskoj malonogometnoj ligi za žene 2016./2017. godine sudjelovalo je deset klubova: Mirlović Zagora (Šibenik), Super Chicks (Poličnik), Istra (Pula), Rijeka (Rijeka), Hajduk (Split), Split Tommy (Split), Mc Plus (Stupnik), Vrbovec (Vrbovec), Alumnus S.C. Flegar (Zagreb), Kozakiv (Zagreb). Tada je titulu prvaka odnijela ekipa Mc Plusa iz Stupnika.

Obzirom na velik odaziv klubova i dosta visoku kvalitetu natjecanja u sezoni 2017./2018. u Prvoj hrvatskoj malonogometnoj ligi trebala se igrati Final – Four završnica, no u zadnji trenutak saznalo se da je ipak neće biti. Razlog tome bila je podudarnost termina nogometnog i futsal turnira za žene, stoga je određeno da će se u završnici turnira susresti prvoplasirana momčad Alumnus.S.C.Flegar iz Zagreba protiv četvrtoplasirane novoosnovane Uspinjače, također iz Zagreba. Drugoplasirana momčad Split Tommy odigrala je utakmicu protiv trećeplasirane momčadi Mc Plusa iz Stupnika, branitelja prošlogodišnjeg naslova iz 2016./2017. To doigravanje za prvaka u 1. HMNLŽ održalo se u ožujku u Sesvetama gdje je domaćin bila ekipa Alumnusa.S.C.Flegar. Nakon odigranih polufinalnih i finalnih utakmica osvajačice 1. HMNLŽ u sezoni 2017./2018. godini bile su djevojke iz momčadi Alumnusa.S.C.Flegara, a slijedile su ekipe Split Tommyja kao drugoplasirana te ekipa Mc

Plusa kao trećeplasirana momčad koja nije uspjela obraniti prošlogodišnji naslov prvaka (Šimac, 2018).

U međuvremenu organiziran je malonogometni turnir Kutija šibica koji je po drugi puta godine 2017./2018. organiziran i za žene. Pobjedu je, kao i na 1. HMNLŽ, odnijela ekipa Alumnusa S.C. Flegar (Kutija šibica, 2018), dok Osječanke kao prošlogodišnje osvajačice ovog turnira nisu bile u mogućnosti nastupiti radi velikog broja ozlijeđenih igračica i manjka financijskih sredstava.

Također, poznat je i malonogometni turnir Zagreb Winter Cup koji je ove godine (2017./2018.) po treći puta ugostio brojne ženske malonogometne ekipe. Finalna utakmica Zagreb Winter Cupa bila je emitirana i na Sportskoj televiziji. U finalu su se susrele ekipe Alumnusa S.C.Flegara te ekipe Poliklinike Milojević. Nakon zanimljive i vrlo napete utakmice rezultat je bio neriješen te su ekipe preko jedanaesteraca morale tražiti pobjednika dvoboja. Nakon izvođenja jedanaesteraca uspješnija je bila ekipa Poliklinike Milojević te su tako postale osvajačice Zagreb Winter Kupa u sezoni 2017./2018. godine (Zagreb Winter Cup, 2018).

4.2. Razlike između velikog nogometa i futsala

Futsal je sport koji se brzo razvija u čitavom svijetu te je broj aktivnih igrača, ali i rekreativaca svake godine sve veći. Prvenstva počinju dobivati sve veću medijsku pažnju što omogućuje javnosti da bolje upozna ovaj sport. Profesionalni igrači futsala moraju imati dovoljnu dozu pozitivne agresivnosti, nepredvidljivosti, eksplozivnosti, odgovornosti, lukavstva i osjećaja za ritam utakmice. Futsal s velikom nogometnom ima mnogo dodirnih točaka. Od nogometa je preuzeo osnovne kretnje u igri, dodavanja, driblinge i šutiranja (Lončar i Lovrinčević, 2016). Iako su sličnosti brojne, postoje i neke razlike. Kod brzine, frekvencije i načina izvođenja razlikuju se od igrača velikog nogometa jer su futsal igrači obavezni težiti kolektivnoj igri i aktivnom sudjelovanju u obje faze napada i obrane. Česta je situacija da se obrambeni igrač nađe u napadačkoj poziciji, stoga način igre koji se najviše prakticira posljednjih godina od trenera zahtijeva stvaranje tzv. univerzalnih igrača koji će jednako dobri biti na svakoj poziciji, kako u napadu, tako i u obrani.

Ova verzija malog nogometa iz dana u dan postaje sve zahtjevniji sport sa sve većim motoričkim i morfološkim zahtjevima. Futsal se pretvara u sport koji zahtijeva sve raniju selekciju igrača sa specifičnim predispozicijama za igru. Igraju ga dvije ekipe koje se sastoje

od pet igrača, uključujući i golmana. Tu je zapravo i vidljiva najveća razlika između futsala i tzv. malog nogometa koji se igra po sistemu 5+1, što znači pet igrača i golman. Futsal je jedini priznat od FIFA-e kao dvoranski nogomet, te su sva pravila usmjerena ka što većem tempu i dinamičnosti igre. Golman ne smije zadržavati loptu iz gol auta dulje od četiri sekunde, koliko i igrač ima vremena da izvede korner ili gol aut. Povratak lopte golmanu nakon što je jednom dotaknuo loptu nije dozvoljeno sve dok lopta ne prijeđe polovicu igrališta ili izađe u korner. Zbog manjeg terena igrači su pod konstantnim pritiskom protivničkih igrača te moraju biti sposobni dobro kontrolirati loptu i brzo i efikasno reagirati na malom prostoru. Obzirom na gore navedene razlike između velikog nogometa i futsala, logična je i pretpostavka o postojanju razlika u morfološkim karakteristikama između igrača velikog nogometa i futsala (Šamija i sur., 2010).

Na temelju istraživanja o razlici morfoloških karakteristika nogometaša velikog nogometa i futsala, već spomenuti autori, Šamija i sur. (2010) zaključili su da se radi o dva različita sporta koji također zahtijevaju i različiti pristup selekciji trenažnom radu. Iz tog razloga, potrebno je trening velikog nogometa i trening futsala prilagoditi njihovim specifičnim zahtjevima. Ipak rezultati ovog istraživanja traže daljnju provjeru jer je uzorak ispitanika u velikom nogometu provedenih u tom istraživanju bio znatno homogeniji od futsal igrača, što se javlja kao posljedica ranije selekciji i sustavnijeg rada u većini klubova velikog nogometa iz čega možemo zaključiti da futsal u Hrvatskoj kao sport još nije na razini razvoja i kvalitete trenažnog procesa u velikom nogometu.

Kako je već rečeno, futsal pravila usmjerena su na visoku dinamičnost igre i što manju tromost. Veličina terena, veličina gola, oprema igrača i broj igrača utječu na dinamičnost igre. Futsal utakmica sastoji se od dva jednaka dijela koja traju po dvadeset minuta čiste igre, što znači da se sat zaustavlja svaki puta kada lopta ode van terena i ponovno se pokreće kada se igra nastavlja. Mjeritelj je zadužen za mjerenje vremena. Trajanje poluvremena može se produžiti da bi se omogućilo izvođenje slobodnog udarca ili kaznenog udarca (Habibija, 2009 prema Piplica, 2017). Po poluvremenu ekipa može zatražiti po jedan („time – out“) u trajanju od jedne minute i to u bilo koje vrijeme. „Time – out, se dopušta samo kad je ekipa koja ga je zatražila u posjedu lopte. Ako ekipa ne iskoristi time-out u prvom poluvremenu, nema pravo u sljedećem tražiti dva time-outa, već samo jedan kako je i predviđeno za drugo poluvrijeme („A quick guide to the rules of futsal“).

Teren je pravokutnog oblika, dužine najmanje 25 metara, a najviše 42 metra, a širine najmanje 15, a najviše 25 metara. Igralište je obilježeno linijama koje omeđuju prostor. Linije su široke osam centimetara. Dvije kraće se nazivaju poprečne linije, a dvije najduže dužine su

uzdužne linije. Središnja linija je ta koja dijeli igralište na dvije polovice, a na njenoj sredini označava se centar igrališta. Lopta za futsal je tzv. četvorka koja ne odskače više od 60 cm kad ju se baca s dva metra visine, za razliku od obične lopte. Kožnog je ili drugog pogodnog materijala. Teška je između 400 i 440 grama, a obujmom ne smije biti veća od 64 centimetra i manjeg od 62 centimetra. Obično ju se može prepoznati po jednom od tri službena natpisa koji pišu na njoj: „FIFA APROVED“, „FIFA INSPECTED“ ili „INTERNATIONAL MATCH BALL STANDARD“ što potvrđuje da je ona službeno ispitana i odgovara svim tehničkim zahtjevima (Habibija, 2009 prema Piplica, 2017).

Futsal se igra između dvije ekipe, a svaka se ekipa sastoji od pet igrača što uključuje i vratara (4+1) te devet zamjena. Moguće je napraviti neograničen broj zamjena tijekom utakmice i to u bilo koje vrijeme, bez obzira je li lopta u igri ili ne, ali samo u posebno označenim zonama zamjene („A quick guide to the rules of futsal“). Upravo ovakav princip zamjena nezamisliv je u velikom nogometu, a omogućuje brzu igru te je potreban zbog velikih naprezanja i umora kod igrača i. Kratkotrajni izlazak iz igre pomaže igračima da se oporave i pripreme za nove napore. Smatra se da je futsal najbliži nogometu, ali on je po karakteristikama možda sličniji hokeju. Veličina gola je 3x2 metra a zbog te veličine su vratari u futsalu teško savladivi. Vratar smije loptu iz gol auta zadržati samo četiri sekunde koliko je i igraču dozvoljeno za izvođenje kornera ili auta, a sve to radi zadržavanja kontinuiteta igre. Zbog preciznijeg bacanja lopte vratari nose takozvane futsalke umjesto običnih rukavica jer one imaju odrezane prste radi boljeg osjećaja lopte kada ju bacaju u kontru. Lopta se ne smije vratiti golmanu nakon što je jednom dotaknuo loptu sve dok njome ne igra protivnički igrač. Bilo koji igrač može zamijeniti mjesto s vratarom (Habibija, 2009 prema Piplica, 2017). Također, vratarima je dopušteno da bace loptu preko centra što prije nije bilo dopušteno („A quick guide to the rules of futsal“).

Postoji i razlika kod izvođenja slobodnih udaraca, koji se u futsalu izvode s deset metara. Tijekom jednog poluvremena momčadi je dopušteno napraviti pet akumuliranih prekršaja, a šesti akumulirani prekršaj te svaki sljedeći kažnjava se slobodnim udarcem druge momčadi, ali bez živog zida („A quick guide to the rules of futsal“). Kada je u pitanju isključenje igrača, igrač koji je isključen napušta teren, ali nakon dvije minute ili nakon primljenog pogotka u tom periodu na njegovo mjesto ulazi drugi igrač. Maksimalno dva igrača mogu biti isključena u istom periodu od dvije minute jer ako dođe do trećeg isključenja automatski se prekida utakmica (Piplica, 2017).

Oprema koja je potrebna igračima u futsalu sastoji se od dresa ili majice, čarapa, kostobrana, sportskih gaćica, a od obuće dopuštene su sportske tenisice ili gimnastičke cipele

od mekane kože sa potplatom od gume. Golman obično nosi duge hlače, a boje na dresu moraju obavezno biti različite od dresova protivničkih igrača i sudaca. Svaku utakmicu vodi sudac koji ima pravo na svoju odluku i to od trenutka kada je došao na mjesto gdje se igralište nalazi pa do njegovog odlaska. Zadaća drugog sudca je pomoć prvom pri njegovim odlukama i vođenju utakmice. On također mora paziti na pravilne izmjene igrača tijekom utakmice i ima pravo prekinuti utakmicu ukoliko se desi nepoštivanje pravila. Mjeritelj vremena ili treći sudac nalazi se na središnjoj liniji na strani gdje se provode zamjene. Kod sebe ima opremu za mjerenje vremena te označava akumulirane prekršaje koje osigurava savez na čijem se terenu igra utakmica (Habibija, 2009 prema Piplica, 2017).

Futsal je igra koja u prvi plan stavlja tehniku igrača, kreativnost te improvizaciju. Futsal kao vrsta igre omogućuje igračima brze razmjene posjeda lopte, mogućnost velikog broja pogodaka što zapravo ovu igru čini zanimljivom i privlačnom. Zbog velike brzine i dinamike igre ona sama po sebi izaziva veliku fizičku, motoričku i tehničku spremnost te kolektivnu uvježbanost taktike na razini cijele ekipe („Općenito o futsalu“).

Prednost u futsalu u odnosu na veliki nogomet nalazi se u tome što je za futsal potreban manji broj igrača te je samim time lakše složiti ekipe, igra je brža, dinamičnija, igrači imaju bolju kontrolu lopte i ne ovise o vremenskim uvjetima jer se igra u dvorani. Nedostaci koji se javljaju kod futsala su neupućenost u propisana pravila kao što su: broj igrača, vrsta lopte te nezainteresiranosti šire javnosti i nedostupnost adekvatne opreme barem šta se tiče trgovina u Hrvatskoj (Piplica, 2017).

5. METODOLOGIJA

Uzorak ispitanika

Istraživanje je provedeno tijekom svibnja i lipnja 2018. godine na uzorku od devet igračica Prve hrvatske malonogometne lige za žene iz klubova: MNK Alumnusa (4), MC Plusa (1), FC Tommy Split (2) i MNK Uspinjača (2). Ispitanice su u uzorak izabrane namjerno, na temelju poznanstava s igračicama i njihovu dostupnost te s obzirom na istraživačke ciljeve. Naime, ispitanice dolaze iz klubova koji zauzimaju vrh hrvatske malonogometne lige u sezoni 2017./2018., stoga je i to bio kriterij za odabir ispitanica, a iz svakog je kluba intervjuirana najmanje jedna ispitanica.

Svi su intervjui provedeni u gradu Zagrebu. Sudionice su same birale mjesto provođenja intervjua – to su u većini slučajeva bili ugostiteljski objekti ili u jednom slučaju park. Sve je intervjue osobno provela autorica ovog istraživanja. Intervjui su u prosjeku trajali 30 minuta. Jedan je intervju proveden u prisustvo druge osobe, a dva su bila provedena istovremeno, na način da su dvije osobe naizmjenično odgovarale na pitanja autorice. Ispitanice su prije provođenja intervjua bile usmeno obaviještene o predmetu, svrsi i ciljevima istraživanja, dobrovoljnosti sudjelovanja, načinu na koji će se prikupljeni podaci upotrebljavati te ostalim pravima ispitanika. Sve su ispitanice potpisom dale pristanak za anonimno sudjelovanje u istraživanju te time i suglasnost da intervju bude sniman i da se sadržaj istog koristi u istraživačke svrhe. Svim je ispitanicama radi anonimnosti dodijeljen različiti broj.

Varijable

Za potrebe rada ispitivani su stavovi i iskustva ispitanica o različitim pojavama i pitanjima u hrvatskom nogometu/futsalu: odnosima u obitelji, etiketiranju, diskriminaciji, spolnim i rodnim pitanjima i samom futsalu u hrvatskom društvenom kontekstu.

Metode rada

S ispitanicama je proveden strukturirani intervju (vidjeti prilog 1) s polaznim pitanjima koja su se odnosila na četiri područja:

1. Stanje sporta u hrvatskom društvu
2. Žene u hrvatskom društvu
3. Nogomet/futsal u hrvatskom društvu
4. Žene u nogometu/futsalu u hrvatskom društvu.

Svaki je intervju snimljen mobitelom i napravljen zaseban audio zapis, a potom je transkribiran osobno od strane autorice istraživanja. Nijedan sudionik nije odbio snimanje intervjua. Namjera nije bila koristiti sve dobivene odgovore, već su se u analizini intervjua koristili odgovori ispitanica koji su bili najrelevantniji za cilj ovog rada.

6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U sljedećem poglavlju navedeni su rezultati istraživanja, odnosno stavovi nogometašica te su povezani s teorijskim polazištima. Rezultati su strukturirani u četiri područja s obzirom na teme pitanja.

6.1. Stanje sporta u hrvatskom društvu

Sport je predmet istraživanja različitih znanstvenih područja: sociologije, psihologije, medicine, ekonomije, komunikologije i ostalih. Sport je kao društvena institucija uvučen u svakodnevicu ljudi diljem svijeta te ga je potrebno promatrati u kontekstu društva, gospodarstva, medija, politike, obrazovanja i dr. On uvelike ovisi o dominantnoj kulturi, tj. vrijednostima i normama društva kojeg je dio. Vodeći se ovom tvrdnjom, sociolozi se kod istraživanja sporta bave pitanjima zašto u nekom društvu ljudi toliku pozornost pridaju stvaranju vrhunskih sportaša i što nam to govori o vrijednosnom sustavu određenoga društva, kako sport utječe na širenje obrazaca patrijarhata, društvenih klasa, rase, (ne)jednakosti šansi, fair-playa, nasilja i agresivnosti (Perasović i Bartoluci, 2007).

O vrijednosti u hrvatskom društvu svoje mišljenje dale su i sljedeće ispitanice:

„Vrijednosti koje nedostaju općenito u društvu u socijalnoj komunikaciji je da se prenose i na djelovanje u vrhunskom sportu, mada smatram da se sportaši spašavaju svojim bavljenjem sportom jer na taj način mogu i dalje zadržati one vrijednosti koje sport od njih zahtjeva: natjecanje, poštivanje protivnika, međusobno podržavanje, timski rad. Što se tiče tih vrijednosti smatram da su nestale u društvu općenito, ali smatram da je sportaš spašen od ovog svijeta u kojem se nalazimo.“ (ispitanica broj 5).

Jedan od gorućih problema hrvatskog društva je korumpiranost, a očituje se i u sportu što prepoznaju i intervjuirane nogometašice.

„Disciplina nam nedostaje kao i cijelom društvu i rad i poštenje. Da se guraju oni koji rade i vrijede i koji imaju talent, a ne oni čiji tata sjedi u upravnom odboru ili čiji tata je kupio majice.“ (ispitanica broj 2).

Poslije Drugog svjetskog rata, naglo se razvija sport u Hrvatskoj i postaje područjem posebnog društvenog interesa i dio životne svakodnevice mnogih hrvatskih građana, a

hrvatski sportaši počinju ostvarivati zavidne sportske rezultate na svjetskoj razini. Kako je sport tradicionalno važan čimbenik hrvatskog društva, većina građana očekuje nastavak tradicije ostvarivanja vrhunskih sportskih rezultata te da se država brine o uvjetima za nesmetani razvoj sporta (Milanović, Čustonja i Hrženjak, 2016) Isti autori navode kako se sport tradicionalno u hrvatskom društvu najčešće razumije u kontekstu natjecateljstva kojem je cilj ostvarivanje što boljeg sportskog rezultata. On je kao potencijalno sredstvo afirmacije i dokazivanja zanimljiv cjelokupnom društvu. Sport i sportski rezultati tako se istodobno prikazuju kao odraz društva i čimbenik kvalitete sudionika te njihovog materijalnog i društvenog okruženja. Prema tome, velik broj društava, pa tako i hrvatsko društvo identificira sebe i svoj ugled s ostvarenim sportskim rezultatima na međunarodnim sportskim natjecanjima što je prepoznala i ispitanica broj 1:

„... mi kao mala zemlja imamo dosta perspektive koju pokazujemo na raznim natjecanjima, no smatram da u današnje vrijeme je sve manje ljudi koji se upuštaju u taj svijet. Nije samo da dolazi do izražaja onaj pojedinačni talent, nego kada se dođe do nekog više stupnja, dosta tu ulogu preuzimaju kako politika, tako i neki koji se guraju u razne sfere“.

Vrhunski sportski rezultati pridonose promociji i popularizaciji naše zemlje u europskim i svjetskim okvirima. Sportski uspjesi, osvajanje medalja i drugih priznanja, važan su dio nacionalnog imidža Hrvatske (Milanović, Čustonja i Hrženjak, 2016). Iako smo mala zemlja, ostvarujemo zavidne sportske rezultate i mogli bismo reći da tijekom velikih sportskih natjecanja, hrvatsko društvo „diše kao jedan“ i prožeto je osjećajem ponosa i sreće. To pokazuje i činjenica da mnogobrojni građani dolaze pozdraviti sportaše i čestitati im na ostvarenim sportskim uspjesima tijekom javnih okupljanja i proslava. Navedeni autori ukazuju na to da je sport jedno od područja kojim se hrvatska nacija može ponositi te ga treba pozicionirati kao jedan od prioriteta u stvaranju pozitivnog imidža Hrvatske. Kako bi se to ostvarilo, potrebno je stvoriti uvjete u kojima će hrvatski sportaši nesmetano trenirati i ostvarivati vrhunske sportske rezultate.

S navedenim autorima slažu se i nogometašice koje kao važan čimbenik za poboljšanje uvjeta sportaša navode sljedeće:

„... neke vrijednosti koje nam nedostaju su ambicija, ulaganje u dvorane, igrališta i sve što je potrebno za sport i malo više reklamiranja i sponzoriranja rekreacijskog sporta“ (ispitanica broj 3).

„Smatram da perspektive mladih uvijek ima, no to nije nužan značaj koji usmjerava mlade da uspiju. Ima dosta onih koji se rode s talentom, ali nema dovoljno ulaganja u sport koji bi ih tjerao da se sva ta perspektiva usmjeri u nekom boljem smjeru“ (ispitanica broj 1).

No, kako se uspješni sportski rezultati pozitivno odražavaju na društvo i državu, važno je spomenuti da vrijedi i obrnuto. Naime, kako je sport sastavni dio društva, tako se i brojni društveni problemi održavaju na sport. Mnogi negativni društveni fenomeni prisutni u društvu ispoljavaju se na sportskim terenima u natjecateljskom te gledateljskom kadru, a pritom se misli na nasilje, netoleranciju, rasnu, vjersku, rodnu i nacionalnu netrpeljivost, nepoštivanje pravila i zakona, korištenje nedozvoljenih sredstava, izvrtnje moralnih i društvenih načela, pretjeranu komercijalizaciju i slične probleme suvremenog sporta (Milanović, Čustonja i Hrženjak, 2016).

Promjene u sportu, između ostalog, vidljive su i u materijalnom smislu. Nekada je najveća materijalna strana uspjeha bila stimulirana samo stipendijama i simboličnim nagradama, ali danas su se stvari uvelike promijenile. Kako kaže Pezo (2010), marketinški ugovori su visoko konkurentni s proizvođačima opreme, sportske odjeće i obuće, s proizvodima hrane i pića, napitaka i vitamina, proteina i slično. Pojavljuje se obostrana korist dugoročnih poslovnih veza sportaša i biznismena. Iz sporta se razvija čitava industrija koja zapošljava milijune ljudi. U prvi plan stavljen je profit, dok je sami razvoj sporta bačen u drugi plan što je vidljivo kod sportskih menadžera čiji profit doseže vrtoglave iznose. Višegodišnje pripreme za natjecanja te sama sportska natjecanja, prigode su za globalno djelovanje sportskih i gospodarskih organizacija i pojedinaca. U današnje vrijeme održavanje sportskih događaja nezamislivo je bez javne prezentacije i marketinške obrade tržišta. Povezanost sporta i gospodarskih grana te sportske industrije poprima partnerske oblike koji podjednako dijele ulaganja i prihode (Pezo, 2010).

O ovom problemu govore i intervjuirane nogometašice koje su opisale stanje u hrvatskom sportu danas i smjer u kojem se on kreće.

„Mislim da se sport sve više pretvara u sport u kojem je bitan novac, pogotovo za muškarce i nogomet, i zato većina njih van ide igrati jer tamo bolje zarade, jer baš u Hrvatskoj ne mogu od nogometa nikako zaraditi pa bježe van. Mislim da to baš nije dobro jer bi se trebao sport razvijati i u nekom drugom smislu, ne samo za novac.“ (ispitanica broj 6).

„Tamo gdje god se može pretvoriti, pretvara se u biznis i to je onako beskompromisan biznis, što znači dok ima profita u tome, takav klub se financira, a čim recimo glavni sponzor

ode, klub se zatvara i propada. Zajedno s njim propadaju i neki sportaši koji se nisu uspjeli isprofilirati dok je bio taj sponzor...“ (ispitanica broj 2).

Već od mladih dobnih kategorija djece u sportu počinju se stvarati pretpostavke koliko bi koje dijete moglo zarađivati nastavi li tim tempom razvoja. Zbog takve prerane specijalizacije i želje za profitom, dolazi do čestih propadanja mladih sportaša, tj. djece jer nisu prošla svoj normalni tempo biološkog razvoja. Stanje u sportu danas se opisuje sintagmom „Živjeti od sporta, a ne za sport“ (Pezo, 2010).

6.2. Žene u hrvatskom društvu

Tijekom povijesti žene su oduvijek bile smještene u privatnu sferu kuće i obitelji. Kroz povijest žene su se narađale i naodgajale dosta generacija i znamenitih osoba te time pridonijele razvoju ljudskog roda i same civilizacije, ali ništa od njihovih „prirodnih“ ili prirođenih osobina nije se smatralo toliko vrijednim i značajnim civilizacijskim doprinosom, koliko se to smatralo za muškarca da doprinosi povijesti ljudskog roda (Galić, 2006). Danas se također smatra da vlada patrijarhalno mišljenje i kako muškarci stvaraju svijet, kulturu i povijest dok su žene zadužene za kućnu sferu i odgoj djece.

6.2.1. Patrijarhat u hrvatskom društvu

Neke su žene tijekom povijesti živjele skrivene i bezimene. Ženske sposobnosti proglašavane su iracionalnim i nesposobnim za racionalno mišljenje i donošenje odluka te nesposobnim za rješavanje problema i manje pametnima. Jedno od navoda je teza koja govori da je ženi bez muškaraca izgubljena korist. Od davnina žene se učilo da budu ovisne o muškarcima i podređene jer je on taj koji radi i zarađuje. Pridodana mu je uloga glave i hranitelja obitelji. Ženina uloga bila je da održava kuću i odgaja djecu, uloga majke i supruge. Bez obzira što se stanje popravilo i žene imaju veća prava, patrijarhalna razmišljanja još uvijek u mnogim stvarima određuju stavove mnogih pripadnika današnjeg društva. Patrijarhat je definirao osobine koje muškarac mora imati te da je on jak, snažan i uspješan, dok su ženama pridodane osobine nježne, osjećajne i lijepe (Gregurić, 2018). U literaturi se često može naići na stajališta koja obitelj opisuju kao glavnu instituciju i sredstvo održanja patrijarhalnog društva, tj. društva koja ponajprije odgovaraju interesima, perspektivama i iskustvima muškaraca (Wood, 2006 prema Bouillet, 2007). Bouillet (2007) ističe kako neki

autori kao sredstva održavanja patrijarhalnog društva vide u majčinstvu i obiteljskom odgoju. Roditelji već od rođenja različito percipiraju mušku i žensku djecu, a ta različita percepcija postaje temelj različitim roditeljskim ponašanjima i očekivanjima od djece različitog spola. Stereotipi o potrebi različitog odgoja dječaka i djevojčica utječu na roditelje koji onda različito pripremaju djecu za socijalno ponašanje i za preuzimanje različitih društvenih uloga. Dječake se uči da se ne igraju s lutkama i ne pomažu u kućanskim poslovima, a djevojčice se uči da je to poželjno ponašanje. Iz navedenih razloga već od najranije dobi prisutna je rodna nejednakost među ljudima. Osim načina odgoja djece, rodna neravnopravnost u obitelji se očituje i u raspodjeli obiteljske moći i sustavu odlučivanja, ostvarivanja roditeljske uloge i autonomnosti supružnika.

6.2.2. Rodna neravnopravnost u društvu

Rod je pojam koji se odnosi na različite društvene uloge i identitete muškaraca i žena. Rod, kao kritičan čimbenik strukturiranja prilika i životnih mogućnosti koje pojedincima stoje na raspolaganju, snažno utječe i na uloge koje imaju unutar društvenih institucija od samog kućanstva pa sve do države. Iako je vidljiva razlika uloga muškaraca i žena u različitim kulturama još uvijek nije poznato društvo u kojem bi žene imale veću moć od muškaraca. Primarna uloga muškaraca u gotovo svakoj kulturi je tradicionalno prehranjivanje obitelji, dok je ženina uloga briga o djeci i kući. Razlika je vidljiva i u moći, ugledu i bogatstvu zbog prevladavajuće spolne podjele rada. Bez obzira na napredak koje su žene postigle u svijetu, rodne su razlike i dalje temelj društvenih nejednakosti (Giddens, 2007 prema Gregurić, 2018). Neki autori slažu se s konstatacijom o prirodnim razlikama i zagovaraju tezu da je podjela rada između muškaraca i žena biološki utemeljena te da oboje obavljaju zadaće za koje su biološki osposobljeni. Feministice se oštro bore s biološki utemeljenom spolnom podjelom rada, te ističu da nema ništa neizbježno u alokaciji zadaća u društvu. Ljudi se socijaliziraju u uloge u koje to od njih obično očekuje društvo, a žene se zapravo ne sprečavaju da se bave određenim zanimanjem zbog bioloških osobina (Giddens, 2007 prema Gregurić, 2018).

Uravnotežena participacija supružnika u obiteljskom životu i podjeli rada elementi su postizanja rodne ravnopravnosti. U tom se pogledu s pravom upozorava da su obitelj i zaposlenost suprotstavljene strukture, što se prelama preko leđa zaposlenih majki. Zaposlene se žene moraju prilagoditi društvenim očekivanjima te one moraju pokazivati jednaku radnu zaokupljenost kao i muškarci, a istovremeno moraju brinuti o obitelji više nego što to čine

muškarci (Bouillet, 2007). Karijera muškarca se neprekidno razvija dok je ženina karijera u prekidu posla zbog rađanja i brige za djecu, a to nema vrijednost društveno korisnog rada pa teže napreduju (Galić, 2012). Neusuglašavanje obiteljskih i radnih obveza manje je stresno za one osobe koje su odrasle u obiteljima s oba zaposlena roditelja, u kojima je odgovornost za obiteljske i kućanske poslove bila ravnopravna među članovima obitelji (Cinamon, 2006 prema Bouillet, 2007). U skladu s time, stavovi o podjeli poslova na muške i ženske uvelike oslikavaju obrasce ponašanja koji utječu na rodnu (ne)ravnopravnost. Istraživanja vezana za ovu temu pokazuju kako se promjene u obiteljskoj sferi zbivaju vrlo polaganim tempom te da klasična podjela na muške i ženske poslove i dalje postoji (Bouillet, 2007). Rezultati istraživanja o ulozi žena i muškaraca u hrvatskom društvu te obiteljima ispitanika, provedeno na studentskoj populaciji 1999. godine, pokazali su kako se kao ženske aktivnosti prepoznaju kuhanje, pranje, glačanje te odlazak dječjem liječniku ili na školske sastanke. Kao muška aktivnost istaknuta je politika što potvrđuje postojanje stereotipa o muškarcima kao vladarima. Kao zajedničke zadaće supružnika bile su zarađivanje za život, briga oko djece i odgoja, briga za financijske poslove, briga za starije članove obitelji, sportske aktivnosti te usavršavanje u profesiji. Što se tiče slobodnog vremena, procijenjeno je kako žene u 90% slučajeva slobodno vrijeme koriste radeći za obitelj. Isto je istraživanje ponovljeno 2016. godine radi usporedbe stanja u obiteljima tadašnjih i današnjih studenata. Vidljive su razlike u vidu da današnji studenti uloge žena i muškaraca percipiraju u osjetno manjoj mjeri rodno specifičnima o čemu svjedoče rezultati o podjednakoj uključenosti žena i muškaraca u obnašanje uloga „izvan doma“ – usavršavanje u profesionalnom razvoju, podjednake uloge u zarađivanju, sportske aktivnosti. Zanimanja vezana uz politiku ostaju vezana uz muški spol, uz naglašeni porast procjene kako se ipak radi o zanimanjima koja su primjerena i za žene i za muškarce. Što se tiče situacije „unutar doma“ opterećenost žena obiteljskim zadaćama i dalje je prisutno, ali uz postepene promjene u pravcu smanjenja broja ženinih zadaća te uključivanja muškaraca. Tipične muške uloge nestale su iz obitelji, a postepeno raste broj žena koje „vode glavnu riječ“ ili žive same s djecom (Leinert Novosel, 2018).

O statusu žena u hrvatskom društvu izjave su dale nogometašice koje su uglavnom mišljenja da je status žena u odnosu na prije poboljšán i da se njihov status u društvu mijenja na bolje.

„Smatram da je danas status žena daleko bolji nego što je bio prije. Do nedavno, žene u nekim državama nisu ni imale pravo glasa, tako da smatram da se i u tom vidu vide puno bolje... Smatram da je sada puno veća uključenost žena, kako u segmentu politike, ne znam,

vođenja raznoraznih organizacija, kompanija. Smatram da se tu radi na izjednačavanju prava žena i muškaraca, da se, ajmo reć, izjednače plaće jer imate dvoje koje rade isti posao. On je muškarac pa zarađuje više. Ona je žena pa zarađuje manje. A rade identičan posao što smatram da je velika diskriminacija, ali evo, danas smatram da se to puno, puno više poradilo na tome i da je puno bolji danas status žena.“ (ispitanica broj 8).

„Ja mislim da je hrvatsko društvo i patrijarhalno, ali da je to više izraženo u manjim sredinama nego u većim sredinama i u Zagrebu. Moj status je bolji i stvari se poboljšavaju s generacijama u odnosu na starije.“ (ispitanica broj 4).

„Status žena u hrvatskom društvu je liberalan nezavisan, žene više nisu zavisne o muževima ili kako je to već prije bilo ali i moja majka u hrvatskom društvu u odnosu na moje ne bih nikad rekla da je bila podređena, naravno da je radila poslove koje radi žena, to radi i dan danas bez ikakvog problema, ali razlika je što sam ja možda malo ekstremno otišla od ideje kakva bi ona žena trebala biti, u pravilu više živim kao suvremena žena u odnosu na moju majku.“ (Ispitanica broj 5).

Dokazano je da današnji partneri traže odnos u kojem je podjednako preuzimanje roditeljskih uloga u obitelji, ukidanje vrhovnog autoriteta i uspostavu partnerskih odnosa te sudjelovanje u privatnoj i javnoj sferi. Za razliku od tradicionalista koji smatraju kako je ženama mjesto u kući gdje se trebaju brinuti o kućanstvu i odgoju djece, ne baviti se politikom te da njihov položaj o društvu ovisi o utjecaju Crkve i da ne bi trebale imati slobodnu odlučivanja o pobačaju (Leinert Novosel, 2018) čime učvršćuju koncept patrijarhalne obitelji, „modernisti“ se zalažu za zapošljavanje žena, podjelu kućanskih poslova te sudjelovanje u odgoju djece obaju supružnika. Žene u današnjem svijetu svjesne su razarajućih učinaka ekonomske ovisnosti te zbog toga radije izaberu zaposlenje izvan kuće, negoli posao kućanice (Galić, 2012).

U Hrvatskoj se posljednjih godina sve češće javljaju raznorazni referendum i pokušaji ukidanja prava žena koji zadiru u moralna i etička pitanja definirana Ustavom. Neki od takvih inicijativa su tzv. „Hod za život“, referendum za otkazivanje Istanbulske konvencije, referendum o ustavnoj definiciji braka i ostali. Treba li takve pokrete smatrati konzervativnim te kakav je njihov utjecaj na položaj žena u hrvatskom društvu mišljenje su dale intervjuirane nogometašice.

„Revolucije same po sebi su, ajmo reć, jedan vid nasilnog mijenjanja trenutne situacije. Nekad su one polučile dobro, nekad nisu. Ne znam za ovo upravljanje ženskim

tijelom, za ovaj pobačaj... Mislim da bi se prvo trebalo poraditi na osvjješćivanju žena, to jest curica u što ranijoj dobi, koje radnje polučuju, koje posljedice da uopće ne dođe do neželjenih trudnoća i da se samim tim vidom pokušava smanjiti upravo, ajmo reć, jedan vid tih neželjenih trudnoća. Ne znam... Nekome zabraniti da pobaci to definitivno podržavam; ako se radi o, ajmo reć, o silovanju, tako nekim stvarima, to bih mogla razumjeti. Što se tiče ovog drugog... Vjerujem da svaka žena ima pravo na svoj odabir, ali evo, kao što sam rekla, ona bi trebala poraditi na ovim svim radnjama da do toga ni ne dođe, a možda i društvo i država trebaju poraditi na samom tom poboljšanju otpočeka. Što se tiče homofobije... Ne znam... Smatram da to osobe nisu birale, da su se tako rodile i nemam razloga da nekog diskriminiram radi toga. Isto kako ja imam zelene oči, ti imaš možda smeđe oči i nema razloga da se ljudi diskriminiraju radi tako nekih stvari dok oni ne žele ili ne rade drugima zlo.“ (Ispitanica broj 8).

„Što se tiče pobačaja smatram da je to odluka žene jer to je njezina odgovornost što će ona napraviti po tom pitanju. Nisam puno da ću štrajkat da ću nešto oko toga. Smatram da je svatko vladar svog tijela i svog života i da se ne bi trebali apsolutno po tom pitanju miješati u nečije tuđe odabire, isto tako što se tiče homofobije apsolutno nemam nikakav problem s takvim stvarima.“ (ispitanica broj 5).

6.2.3. Žene i politika

Nedovoljan broj žena koje su politički aktivne trend je u gotovo svim zemljama svijeta. Ulazak žena u javnu sferu jedna je od karakteristika demokratskog sustava. Ideal suvremene europske demokracije leži u univerzalističkoj prirodi prema kojoj se promiču ljudska prava bez obzira na rodne razlike ljudi. Kroz uživanje političkih prava, muškarci i žene ostvaruju se kao aktivni građani i jačaju svoja građanska i društvena prava, ali i obveze (Leinert Novosel, 2007).

Danas, u 21. stoljeću, više nije dvojbeno trebaju li žene biti politički aktivne, no svejedno je još uvijek znatno manja uključenost žena u politički svijet. Nogometašice su govorile o uključenosti žena u politiku te jesu li i one same politički aktivne. Sve su ispitanice potvrdno odgovorile na pitanje *Trebaju li žene biti politički aktivne?*, a neki od odgovora su sljedeći:

„Mislim da žene trebaju biti politički aktivne i da se trebaju što više uključivati u politiku. I njihovo mišljenje je jednako važno kao i muško i trebalo bi biti otprilike

podjednako zastupljeno. Mislim nisam aktivna, ali moram popratiti zbog tate. A nisu aktivne većina, kažu da ih to ne zanima, i da su svi lopovi, i da nitko nije dobar. Ali da, to je žalosno i većina ljudi tako misli zbog većine koja je bila takva, ali nisu svi takvi.“ (Ispitanica broj 6).

„Pa smatram da žene trebaju, definitivno, biti politički aktivne, da one svakako mogu parirati muškim kolegama. I ne vidim uopće razloga da se dijelimo na muškarce i žene, već bitno je da rade oni koji će donijeti boljitak ovoj zemlji, a vidimo da sad malo... Puno nam mladih odlazi iz države, puno je nezaposlenih, puno ljudi kopa po kontejnerima i smatram da je nebitno hoće li to biti muškarac ili žena. Bitno da se pruži prilika onome tko je voljan sudjelovati u vođenju ove politike i da se takvo stanje danas izmijeni. A da li žene imaju tu mjesto? To definitivno imaju. Jer smatram da svakako mogu svojim drugačijim načinom razmišljanja od muškaraca doprinijeti poboljšanju, možda, stanja zemlje. Ja trenutno nisam aktivna u politici. Nisam ni članica nikakve političke stranke. Vjerujem da je to zato jer imam jako puno obaveza. Uz fakultet, treniram i futsal i veliki nogomet, plus radim. Tako da nemam baš vremena da se još i u to uključim. Što se tiče mojih prijateljica i suigračica... Iskreno ne znam... Ali mislim da nijedna nije ni u kakvoj stranci. A sad što se tiče udruga... Imam par prijateljica koje su uključene u raznorazne udruge, koje su potekle sa fakulteta, ali to je, vjerujem, samo ono vezano kao za studentski život. A što se tiče politički... Iskreno ne znam... Nije mi se nijedna do sada pohvalila. Tako da vjerujem da nije.“ (Ispitanica broj 8).

U Hrvatskoj još uvijek postoji jasna podjela na „tradicionalni“ i „moderni“ pristup uloge žena i muškaraca u društvu. U jednu ruku jasno je vidljiva tradicionalna uloga žene u društvu, a u drugu nova ženska ekonomska uloga. Očekivanje je od žene da sudjeluje u materijalnom dohotku, ali ne na štetu ostalih, pa i tradicionalnih uloga supruge i majke. Tradicionalni odnos prema ženi u društvu prati i niže obrazovani muškarac i s nižim prihodima. Mlađi muškarci češće preuzimaju uloge svojih djedova, a djevojke radikalno napuštaju stavove svojih baka. Po tom pitanju žene se brže moderniziraju od muškaraca, a taj nalaz djelomično i objašnjava porast stope razvoda braka (Galić, 2012).

6.3. Nogomet/futsal u hrvatskom društvu

Nogomet je bez premca najpopularniji sport u svijetu pa tako i u Hrvatskoj, a ključna organizacija koja se brine o njemu je Hrvatski nogometni savez. Kako je HNS krovna nogometna organizacija u Hrvatskoj, uključena je i u političku sferu. Politika je u sveprisutna

u svakodnevnom životu ljudi pa tako i u sportu. Brojni političari i moćne organizacije svoje ciljeve pokušavaju ostvariti putem sporta. Pošto je sport reguliran raznim zakonima, pravnim aktima i pravilima, neizbježna je njegova povezanost s politikom.

6.3.1. Povezanost politike i sporta

Da je politika od davnina prisutna u sportu vidljivo je na primjeru Olimpijskih igara, kao najpoznatijeg svjetskog natjecanja, na kojima je svojedobno bila prisutna rasna diskriminacija te je dolazilo i do bojkota ovog sportskog događaja zbog nerazriješenih političkih pitanja. Osim u najvećim sportskim manifestacijama, problem uplitanja politike u sport prisutan je i u malim sportskim klubovima, kao i kod prodaje igrača iz političkih razloga, odabira domaćina kod odigravanja međunarodnih prvenstava te sponzorstava. Također, pojedini sportaši i klubovi tek nakon aktivnog uključenja u političke aktivnosti dobivaju veća financijska sredstva za rad. Ne utječe samo politika na sport, već i sport na politiku, a to se očituje ponajprije kroz imidž koji država ostvaruje putem vrhunskih sportaša (Brek, 2017). Primjer kako sportaši postaju političke ikone je slučaj Janice Kostelić koja je svojim vrhunskim sportskim rezultatima predstavljala najbolji izbor za tajnicu Središnjeg državnog ureda za šport na čije je mjesto imenovana 2016. godine. Kako sportaši u njoj vide osobu blisku njima jer je svojim mukotrpnim radom postigla zavidne svjetske uspjehe u profesionalnom sportu, vjerojatno je za njezino imenovanje aktualna Vlada htjela pridobiti naklonost brojnih sportaša. S druge strane, brojni se građani ne slažu s odlukom da se na poziciju političara koji ima odgovornost potpisivanja zakona i sličnih akata stavi osoba koja nema adekvatnu stručnu spremu potrebnu za obavljanje tako odgovornih poslova (Brek, 2017).

Svjedoci smo sve češćih događaja u kojima se HNS povezuje s političkim malverzacijama. O nekim primjerima nas izvještava novinar Jurišić (2012) koji govori o kontradiktornosti nogometnih čelnika i saveza koji opravdavaju prisutnost politike u sportu u sferama kojima to njima odgovara, a s druge strane poriču upletenost politike u nogomet. Primjeri u kojima je, između ostalog, vidljiva upletenost politike u nogomet su: pisanje novog zakona kako bi se Hajduk spasio od stečaja, prešutno prihvaćanje prevare kojom su Dinamu izbrisana sva dugovanja, plaćanje oglasa od strane Dinama u kojem se zahvaljuje jednoj političkoj stranci, itd. Također, jedan od velikih problema u hrvatskom društvu pa tako i sportu je to što se za najviše pozicije sportskih institucija biraju ljudi koji su članovi određenih političkih stranaka. Kao jedno od ključnih rješenja za poboljšanje stanja u nogometu, ali i općenito u sportu, moglo bi biti preuzimanje odgovornosti članova skupština sportskih saveza

koji će uistinu brinuti o sportašima i sportskim uvjetima, a ne podilaziti i štititi sam vrh sportskih saveza.

O odnosu politike i sporta u hrvatskom društvu progovaraju ispitanice:

„Pa mislim da politika ne bi trebala imati utjecaj, ali ima i to sve više, a to bi trebalo biti odvojeno. Trebalo bi imati utjecaj ono, da pomaže tko god da je na vlasti, ali onda to ako si u nekoj političkoj stranci možeš bolje uspjeti u sportu. To baš ne bi tako trebalo biti.,, (ispitanica broj 6).

„Mislim da bi te dvije stvari trebalo odvojiti jedno od druge, pustiti politiku da se bavi onim stvarima za šta je namijenjena politika, a nogomet u sferi sporta, no nažalost to nije tako jer smo i sami svjedoci tih načina na koji se politika miješa i odlučuje u smjeru u kojem sport ide.“ (ispitanica broj 1).

Neporeciva činjenica je kako su politika i sport duboko povezani, no nije problem kada je njihova povezanost u ravnoteži i kada funkcionira na produktivan način jer se tada u sportu ostvaruju pravi rezultati, već je problem kada je ravnoteža između politike i sporta narušena (Brlek, 2017).

Politika je vezana uz dio sudskih procesa i afera u hrvatskom nogometu. Neke od tih afera odnose se na kupnju i prodaju utakmica. Jedan od medijski popraćenih događaja bila je afera „pošteno suđenje“ u kojoj su Željko Širić (tada predsjednik Komisije nogometnih sudaca Izvršnog odbora Hrvatskog nogometnog saveza i dopredsjednik HNS-a) i Stjepan Djedović (tada šef Komisije sudaca) osumnjičeni za traženje mita od predsjednika Hajduka, Hrvoja Maleša, kako bi za zauzvrat dobili „pošteno suđenje“ nogometnom klubu Hajduk. Sporna situacija dogodila se u prosincu 2011. godine nakon čega su Širić i Djedović privedeni i osuđeni zbog primanja mita (I.G., 2011 prema Barišić, 2017). Ovakve situacije nisu rijetke u nogometnom svijetu, ali se o tome previše ne priča zbog interesa određenih. Svoja iskustva o nogometnom suđenju podijelile su nogometašice koje kažu:

„... što se suđenja tiče, pa to je kao i cijela hrvatska država. Mito i korupcija postoje i tome se teško može stati na kraj i teško se može taj problem riješiti.“ (ispitanica broj 4).

„Mislim da tu ima previše tih afera i gluposti kojih uopće ne bi trebalo biti u nogometu. HNS je glavna organizacija za nogomet i oni bi trebali biti oličenje poštenja, a zapravo imaju toliko afera u sebe da to baš nije dobro. Pošteno suđenje u Hrvatskoj je relevantna stvar.“ (ispitanica broj 1).

6.3.2. Nogometni navijači: potpora ili smetnja?

Nemoguće je govoriti o sportu, a da se ne spomenu navijači kao skupina osoba koji navijanjem ohrabruju svoju ekipu na utakmicama i pružaju im podršku. Sama poveznica između razvoja nogometa i njegove publike, tj. njenog aktivnog dijela koju čine navijači, zbog najpopularnije sportske igre koju od početaka prati mnoštvo publike. U Europi se većina navijača nalazi u radničkoj klasi što baš u Hrvatskoj nije uobičajen prizor jer je veća heterogenost publike. Navijači u Hrvatskoj prate europski trend osnivanjem mnogobrojnih nogometnih navijačkih skupina. Navijačke skupine u Hrvatskoj nisu nikako posebne od onih u ostalim europskim zemljama, ali imaju neke značajke koje su potekle iz gospodarskih, povijesnih i političkih razloga. Aktivnosti navijača koji se sastoje od mladih ljudi koji formiraju supkulturne skupine i svoju energiju troše na bodrenje svojih nogometnih idola, umjesto trošenja istih po kafićima i ulicama kroz svoje ispušne ventile kao što su alkohol i droga. Odmak od prihvatljivog ponašanja neke navijačke skupine događa se kada se ugroze njihove „navijačke svetinje“ jer se oni tada osjećaju ugroženo bilo „iznutra“ (slučaj odnosa Mamić-BBB), bilo „izvana“ (odnos Torcida–HNS), bilo da ih se „gura“ jedne na druge iz sasvim njima, i ne samo njima, netransparentnih razloga „zamotanih“ u tzv. regionalizam, odnos provincije i metropole, odnos „pravednih i lopova“, itd. (Barišić, 2017).

„Hrvatski navijači... Neću generalizirati jer ima i onih koji mogu gledati pristojno, ali imam užasno ružne... ružno mišljenje i pozitivne povratne informacije jer... jer apsolutno bacaju u drugi plan ono zbog čega ljudi dolaze na stadione. To... navijači koji već, ponavljam, čupaju stolice, bacaju baklje, psuju, užasno ružno viču, nisu došli na te stadione zbog nogometa, nego su došli zbog liječenja svojih kompleksa, zbog svađanja, zbog rješavanja nekih svojih problema i to definitivno ne podnosim, niti sumnjam da ću ići na utakmice upravo zbog takvih stvari jer atmosfera apsolutno nije lijepa niti nije sportska. Koliko je važna podrška navijača? Koliko je i važna, opet rađe bi i da na tribinama bude jedan čovjek, ali da znam da gleda igru, nego da bude osam tisuća i devetsto pa da rade onakve stvari.“ govori ispitanica broj 5 koja opisuje ponašanje hrvatskih navijača.

Naime, suvremeni sport u Hrvatskoj obilježen je čestim izbijanjem nereda i nasilja, kontinuiranom prisutnošću korupcije, organiziranog kriminala te drugih pojava koje su štetne za sport i cjelokupno društvo. Jasno je kako u Hrvatskoj još uvijek nije došlo do sinergije javne politike, medija i civilnog društva kojom bi se učinkovitim aktivnostima spriječili navedeni problemi. Hrvati su po navijačkom nasilju u svjetskom vrhu vandalizma na što

upućuju brojni izgredi pripadnika Bad Blue Boysa, Torcide, ali i drugih hrvatskih navijačkih skupina na domaćim i međunarodnim utakmicama (Lalić i Biti, 2008). Posljedica toga su visoke kazne UEFA-e i FIFA-e koje moraju platiti hrvatski klubovi i HNS. Najnovija takva kazna stigla je od strane FIFA-e prema kojoj je HNS kažnjen iznosom od 13.000 švicarskih franaka radi sudjelovanja hrvatskih navijača u tučnjavi i bacanju predmeta na teren na Svjetskom nogometnom prvenstvu u Rusiji, na utakmici protiv Argentine (HINA, 2018).

Prisutstvo što većeg broja gledatelja koji podržavaju sportaše i klubove mogu imati značajan utjecaj na odvijanje susreta i na konačan rezultat. Navijači su uvijek bili pokretačka snaga i podrška igračima, no samo kada je njihovo navijanje usmjereno u pozitivno smjeru o čemu govore nogometašice:

„... mislim da pogotovo nama u ženskom nogometu je lijepo vidjeti kad dođu ljudi na tribine iako ljudi nekad možda više upućuju kritiku, ali i to je emocija. Najlakše meni kad meni dođe moja obitelj“ (ispitanica broj 2).

„... navijači i tribine su šesti igrač ili u velikom nogometu dvanaesti igrač. Mislim da to utječe na svijest igrača samim trenutkom kad oni izađu iz svlačionice na teren i kad pogledaju na tribine i tamo vide gdje je puno njihovih navijača vjerojatno će više oni grist i bolje igrati jer znaju da ih netko sa tribina cijelo vrijeme bodri i da je tu isključivo radi njih. Smatram da je to jedan bitan segment, ovaj, sporta. Ja iskreno većinu stvari ne čujem dok igram jer se isključim tako da ne čujem niti kritike, niti navijanja. Jedino kad ono budem baš blizu tribina i netko se baš glasno zadere, tek onda tad čujem, ali ovako tijekom igre slabo čujem hahaha.“ (ispitanica broj 4).

6.4. Žene u nogometu/futsalu u hrvatskom društvu

Dokazano je kako redovna fizička tjelesna aktivnost iznimno pozitivno utječe na tjelesno i duševno zdravlje ljudi. No, osim toga sport može i na druge načine pozitivno doprinijeti cjelokupnom društvu, time što se potiče međusobno poštovanje, snošljivost i razumijevanje ljudi različitih spolova, rasa, religija, dobi i imovinskog stanja. Također, sportske aktivnosti mogu biti sredstvo borbe protiv stereotipa, predrasuda i diskriminacije („Ravnopravnost muškaraca i žena u sportskim programima audiovizualnih medija“, 2018). Iako su u suvremenom društvu predrasude i diskriminacija postale prikrivenije u odnosu na prije, one i dalje postoje te je potrebno uložiti veliki napor kako bi se njihovo pojavljivanje smanjilo te kako bi se postigla ravnopravnost među ljudima.

6.4.1. (Ne)ravnopravnost u nogometu

Jedno od ključnih ciljeva suvremenog društva je postizanje ravnopravnosti između muškaraca i žena, a to se odnosi i na ravnopravnost u sportu. Ovaj je problem prepoznat i na europskoj razini te se pitanjem rodne ravnopravnosti u sportu bave i europske institucije. Kao polazište za nacionalne politike u području sporta, uzima se Europska povelja o sportu za sve koju je 1975. godine donio odbor ministara Vijeća Europe. Zajedno s još nekim dokumentima, Povelja je omogućila pojedincima ostvarivanje prava sudjelovanja u sportu (Priručnik o dobroj praksi Vijeća Europe, 2011). Europska komisija, izvršno tijelo Europske unije, svoju predanost u borbi protiv eliminacije rodne neravnopravnosti pokazala je donošenjem odluke u Ženskoj povelji i Strategiji za ravnopravnost žena i muškaraca 2010.-2015. Kao posljedica konferencije EU o rodnoj ravnopravnosti u sportu 2013. godine donesen je prijedlog za strateške mjere za rodnu ravnopravnost u sportu 2014.-2020. u kojem se iznesene mjere i preporuke usmjerene na razvijanje i provedbu nacionalnih i međunarodnih strategija djelovanja na području rodne ravnopravnosti u sportu. Također, radi se na otklanjanju prepreka koje ženama sprječavaju preuzimanja funkcija u izvršnim odborima, povjerenstvima, upravi te na trenerskim položajima iz razloga što je zastupljenost žena na tim razinama vrlo slaba („Gender equality in sport“, 2015).

Za ravnopravni položaj žena u sportu zalaže se i Hrvatski olimpijski odbor. Svjesni težine i raznolikih pitanja s kojima se susreću žene u društvu, a posebno položaja i uloge žena u sportu te prihvaćajući inicijativu Međunarodnog olimpijskog odbora da se ženama osigura ravnopravnost u svim područjima djelovanja, aktivnostima i obnašanjima dužnosti u sportu, Vijeće Hrvatskog olimpijskog odbora osnovalo je 1996. Komisiju za skrb o ženama u sportu (danas Komisija za ravnopravnost spolova u sportu). Komisija je zadužena za podizanje svijesti o ulozi žena u sportu, poticanje sustava istraživanja o ženama u sportu, posebice sa zdravstvenog, sociološkog, ekonomskog, društvenog te odgojno-obrazovnog aspekta („Komisija za ravnopravnost spolova u sportu“, 2009). Unatoč mnogim naporima koje javna tijela ulažu u promicanje ravnopravnosti, u svakodnevnom životu i dalje nailazimo na prepreke vezene uz neravnopravni tretman žena u sportu, pa tako i u nogometu. Neravnopravnost žena i muškaraca vidljiva je i u činjenici da ženama nije zagarantiran jednaki uspjeh u nogometu kao i u muškarcima.

Što se tiče financiranja muških i ženskih nogometnih klubova, tu je također vidljiva neravnopravnost. Prema financijskom planu najvećeg i najbogatijeg saveza sportova u Hrvatskoj – Sportskog saveza Grada Zagreba iz 2017. godine vidljiva je očita razlika u

financiranju klubova. Muški hokej koji ima sedam klubova ukupno je financiran s 984.702 kuna, a četiri ženska hokejaška kluba financirana su samo s 85.773 kuna. Slična je situacija i po pitanju hokeja na ledu u kojem su tri muška kluba financirana s 1 246.529 kuna, a jedan jedini ženski hokejaški klub na ledu nije uopće financiran. Ista je situacija i s ostalim sportovima. Najveća se razlika očituje u financiranju muškog i ženskog nogometa u Hrvatskoj. Naime, Sportski savez Grada Zagreba financira 42 muška nogometna kluba s 33.175.030 kuna, dok jedan ženski nogometni klub prima ukupno 211.763 kuna („Ravnopravnost muškaraca i žena u sportskim programima audiovizualnih medija“, 2018). Osim nejednakosti u financiranju klubova, vidljiva je i nejednakost između muške i ženske zarade u sportu. Kao primjer navodim kako je najbolji nogometaš svijeta 2016. godine, Lionel Messi, imao godišnju plaću od 21 milijun eura, dok je tada najbolja nogometašica Marta Vizura da Silva godišnje zaradila svega 300.000 eura što je 70 puta manje od Messija (Ledinski, 2016).

„... žena u Hrvatskoj ne bi mogla živjeti od nogometa. Ona može možda dobiti nekih... ne znam stvarno koliko cure dobivaju u drugim klubovima, ali samtram da ne dobivaju više od dvije, tri tisuće kuna, a mislim da se od toga pristojno živjet baš i ne može.“ riječi su ispitanice broj 8 koja opisuje položaj žena u hrvatskom nogometu.

S ovakvom tvrdnjom slažu se sve ostale ispitanice, a jedan od odgovora je i sljedeći kojeg je dala ispitanica broj 6:

„Mislim da ženama nije baš bajno u hrvatskom nogometu. Mislim da... ne znam tko bi se od žena mogao bar samo time baviti, a ne s nekim drugim poslom. To ne može u Hrvatskoj, nego mora otići van i zato mislim da žene u Hrvatskoj uglavnom igraju nogomet zbog ljubavi“.

Dok je kod mladića drugačija situacija i oni su motivirani „novcem i slavom“, a djevojke igraju iz hobija i ljubavi. Kod igračica se često javlja situacija da moraju birati između privatnog života i nogometne karijere, jer one nemaju mogućnost živjeti i zarađivati od nogometne karijere. Kada upišu fakultete ili se zaposle obično odustanu od nogometa (Gregurić, 2018), a o tome govore i ispitanice broj 1 i broj 2:

„Ja kao osoba koja studira uz to i radi i bavi se nekim projektima, vremena je jako malo za aktivno bavljenje. Upravo zbog toga sam i odustala od velikog nogometa jer ako se nečim želiš profesionalno baviti to ti treba biti broj jedan. Najviše žena i odustane od sporta

recimo do 30 godina jer ne mogu stizati obitelj i sport jer su žene te koje provode vrijeme s obitelji.“ (ispitanica broj 1).

„Mislim da žene s obiteljima se ne mogu baviti sportom, ali obično se žene s obiteljima prvo posvete sportu, a tek onda na kraju obitelji. Ne bi mogle u nogometu u Hrvatskoj, ne, jedino ako puno zarađuju dok igraju nogomet pa kasnije imaju. Ne mogu živjeti na staroj slavi ko dečki tipa da otvore svoj kafić na kraju karijere.“ (ispitanica broj 2).

Gregurić (2018) navodi kako je jedna od najočitijih razlika između spolova vidljiva kod izbora sportova. Žene dominiraju u plivanju, gimnastici, plesu, klizanju, odnosno sportovima u kojima je naglasak na tjelesnom izričaju, dok se muškarcima pripisuju sportovi koji zahtijevaju veliku izdržljivost, npr. nogomet, boks, dizanje utega. Obzirom da neke žene nadmašuju granicu spolom određene kategorije sportova, takve sportašice možemo smatrati kulturološkim modelom, gdje one riskiraju biti prozване „muškobanjastima“. Što se tiče nogometa, provedbom istraživanja rodne stereotipizacije sportova na uzorku odabranom iz studentske populacije pokazalo se da čak i mladi i obrazovani vide nogomet kao muški sport. (Bosnar i Žugaj, 2009 prema Bosnar i Kovačević, 2013). Predrasuda koja je dovela do toga da se nogomet smatra „muškim“ sportom vjerojatno je izazvana posljedicama i velikim brojem fizičkih kontakata koji se javlja u nogometu. Žene su u društvu pozicionirane kao nježniji spol te se smatra da su one puno češće sklonije ozljeđivanju. Gledajući drugu stranu tradicije „ženskog“ sporta poput košarke i rukometa, gdje nema puno manje kontakata i mogućnosti ozljeđivanja, točno je vidljivo da je riječ o društveno konstruiranoj predrasudi. Društvo je stvorilo određene norme koji je sport primjeren za muškarce, a koji za žene. Pripisuju se uloge gdje se od mladića očekuje da budu agresivni, jaki i da ne pokazuju emocije, a od djevojaka da budu osjećajne, povučene i nježne. Zbog toga žene koje su se odlučile baviti nogometom nailaze na podsmjeh kako kod samih žena tako i kod muškaraca (Gregurić, 2018).

„... mislim muški su gledano po fizionomiji jači su od žena, tako da je njihova igra dinamičnija, brža, jača nego naša. To je činjenica i to ne može nitko poreći. Da nisu oni, ajmo rećm kvalitetniji i bolji od nas u tom segmentu. Tako da mi ne možemo u igri protiv njih parirati radi toga, ali to svakako ne znači da mi nismo kvalitetne, da mi ne znamo jer znam ljude koji su došli prvu put na naše utakmice i, doslovno, došli sa mišlju »Joj Bože dragi, šta ove cure, pa one ne znaju ni udariti loptu. Pa gdje će se one natjecati? Šta će one igrati?« I onda što vide osim da se znamo i dodat precizno, da imamo i taktiku, da imamo kretnje, taktiku i za slobodnjake i kornere i zapravo su shvatili da mi i radimo nešto. Da nije to samo ono, one su se skupile sa ulice i sad igraju. Tako da smatram da se jako puno može učiniti u

kako u ženskom futsalu, tako i u ženskom nogometu. I velik korak su i ti mediji koji prenose to do daljih kutaka, do kućanstava, gdje onda ljudi zapravo i mogu vidjet da mi i znamo igrati nogomet i da mi isto imamo kvalitetnu igru, da i kod nas ima dinamike, ne toliko koliko kod muških, ali ima dinamike, ima kvalitete. Tako da evo... Ja bih pozvala sve koji imaju možda predrasude ili nešto da dođu na utakmice, nek nas pogledaju i onda neka kažu. Možda im razbijemo te predrasude.“ riječi su ispitanice broj 8.

6.4.2. Stereotipi i predrasude o ženama u nogometu/futsalu,

Stereotip koji može utjecati i na roditelje da svojim kćerima ni ne ponude nogomet kao aktivnost kojom se mogu baviti te također može kočiti interes djevojaka za bavljenje nogometom je onaj da ne žele na sebe navući etiketu „muškobanjaste“ (Bosnar i Kovačević, 2013). Primjer početnog roditeljskog negodovanja za bavljenje nogometom izražava ispitanica broj 8:

„Jedan od razloga zašto sam tako kasno i krenula u nogomet je moj otac koji je protiv toga. On je htio da se ja bavim nekim drugim sportom. Mislilo je da je nogomet pregrub za mene, da ću biti, ono, invalid, za ne znam koliko godina, da ću imati potrgane noge, zglobove, koljena. Sve živo. To je bio jedan od razloga zašto je on kočio moje treniranje...“.

S druge strane postoje i pozitivnih primjeri roditeljske podrške djevojčicama za bavljenje nogometom. Ispitanica broj 1 kaže:

„Tatina reakcija je, naravno, bila, ajmo reć, sreća, naravno da je bio... Pogotovo jer je on cijeli život u nogometu. Za razliku od većine cura koje su zapravo krenule sa mnom trenirati nogomet dosta njih je odustalo jer nisu imale podršku od mame, dok je kod mene bila upravo suprotna reakcija. Mama mi je bila jako dobra u rukometu i htjela je ono... da i kćer nastavi u tom smjeru budući da sam uvijek za sport i u tom smjeru. Ali... kad je s vremenom skužila koliko uživam u tome, koliko sam svog vremena posvećujem i nogometu i nikad nisam imala, ajmo reć, neku kočnicu od nje. Uvijek mi je davala veliku podršku i mislim da je to, zapravo, i bila ključna stvar jer bilo je jako dosta i talentiranih cura koje su mogle nastaviti dalje ić sa mnom u Zagreb na treninge, ali glavni razlog im je uvijek bio kao »mama ne da«“.

Nашe društvo je stvorilo sliku idealne žene i sve šta je, nazovimo to tako, „drugacijе“ se podcjenjuje. Prisutan je stah roditelja od rodnih etiketiranja njihovih kćeri ako se bave „muškim“ sportovima. Javljaju se predrasude kako nogomet nije za žene te se one

diskriminiraju te se stvara rodna nejednakost u podjeli na „muške“ i „ženske“ sportove. Predrasude o muško-ženskim sportovima i o „manjoj“ sposobnosti žena za bavljenje sportom, umanjuju položaj žena u sportu i društvu (Gregurić, 2018). Ispitanice su govorile o temi kako društvo gleda na nogometašice:

„Pa u Hrvatskoj se svi iznenade kao igrač nogomet. Bude komentara »svaka čast«, a bude i »kako baš to? To je muški sport«.“ (ispitanica broj 2).

„Kad sam tek počela trenirat nogomet u našem selu je bilo puno više negativnih iskustava, nego pozitivnih jer bi se svi većinom ismijavali i sprdali s našim utakmicama i našim nogometnim mogućnostima i tehnikama...“ (ispitanica broj 4).

Također, neke su se od ispitanica susrele s ismijavanjem i vrijeđanjem zbog toga što se bave nogometom:

„...bude nekih komentara »Izgledaš ko dečko«, mislim ne osobno meni, ali čula sam to“ govori ispitanica broj 2. Ispitanica broj 8 kaže: „Znam da je bilo nekih podrugljivih komentara »Ah, šta ćeš ti u nogometu, nije za vas žene nogomet, za vas je kuhača. Vi trebate bit u kuhinji, morate peglat i trebate prat, brinut se o djeci«... Dosta cura u nogometu se susretalo ili s takvim stvarima ili »Ti si muškarača, ti si ko muško.«“.

Djevojke koje igraju nogomet posebno se podvrgnute seksualnim etiketama jer se njihovo ponašanje percipira kao neprimjereno ili ugrožava rodni poredak. Ovu tezu potvrđuju i neka istraživanja prema kojima su sportašice proglašene kao lezbijke ili „ne-žene“. Djevojkama nogometašicama često se pripisuje nedostatak pune heteroseksualne ženstvenosti, iako je to često pretjerano (Clark i Paechter, 2007).

Povijesno gledano, žene u prošlosti nisu imale priliku sudjelovati u sportu pa čak ni gledati neka sportska događanja, kao i muškarci koji se nisu pridržavali diskursa heteronormativne muškosti. Nogomet se uglavnom percipira kao sport koji je izrazito muški i heteroseksualan, stoga ne čudi da je on uključen u proizvodnju i održavanje homofobije. Samo postojanje nogometnog kluba koji se ne slaže s ovakvom koncepcijom nogometa, tj. koji je definiran kao ženski i ne-heteroseksualni, pokazuje otpornost na heteronormativnost koja inače prožima sport (Drury, 2011). Također, Drury (2011) govori o pritisku koji postoji unutar ženskog nogometa kako bi se žene prilagodile dominantnoj heteroseksualnoj orijentaciji, a ti pritisci dolaze upravo iz vanjskog muškog gledišta.

Nogometašice su u intervju govorile i o mišljenju o pravima LGBT osoba i njihovom položaju u hrvatskom društvu te o etiketiranju nogometašica kao „gay-populacije“.

„Što se tiče ovog prava, mislim da svaka osoba zaslužuje puna prava koja ona seksualne orijentacije bila tako da ja tu nikakvu razliku ne bi radila. Bitno da je osoba normalna, da je čovjek, da ti je prijatelj, da ti može pomoć, da ti ne podmeće nogu, da ti ne zabija nož u leđa, da je ono baš u smislu riječi dobar čovjek. To su bitne stvari, a sad ko što voli, to su tako nebitne stvari i koga god što usrećuje nek to radi, dok god nema nikakve prisile, dok nema maltretiranja. Ako su dvije osobe sretne skupa, tko smo mi da im sudimo? Nek budu skupa, nek rade što hoće. Ako su obadvoje u takvim vezama. Što se tiče etiketiranja nogometašica kao gay populacije, jesam čula da se priča, ali mislim da je to opet generaliziranje jer ne možete reći da su sve cure u odbojci straight, tako ne možete reći ni da su sve cure u nogometu gay. Ovaj... To je... Kao predrasude jesu, ali nema nužno samo u sportovima, ali u sportu je bila najveća populacija segmenata pa je to tako generalizirano da smo svi. To je baš malo previše.“ (ispitanica broj 8).

„Mišljenje o pravima... Smatram da nemaju puno prava u hrvatskom društvu, da se dosta negativno gleda na to, ali dosta se negativno gleda na to i u više zemalja, nije da smo samo mi ti. Recimo u Italiji je to puno normalnije i puno lakše se kreće u socijalnom svijetu ako jesi, nego što se to događa ovdje kod nas. Navela sam prije etiketiranja nogometašica kao gay populacije, naravno da se to radi, ali to je normalno jer ima puno, zašto ne, gay populacije u svim ekipnim sportovima to nije samo nogomet, to je i rukomet, i odbojka, i neki drugi sportovi i ne kažem niti da su svi niti da nije nitko. Ali kako ih ima u svijetu sporta za koje se zna jer su ipak izloženi medijima tako ih ima i van sporta vjerojatno se događalo uvijek čak i od Grka kad su oni učitelji trenirali svoje sportaše pa naravno da su bili gay pa to se zna i u povijesti piše, a danas se iz toga radi kaos. Naravno da imam takvih iskustva i blizu i bila sam upoznata i vidjela i družim se normalno s ljudima koji jesu i koji nisu. Oni su po pitanju odnosa i vrijednosti koji nose isti kao svi i ništa ih po tom pitanju ne mijenja niti bi se to ikoga trebalo ticati“ (ispitanica broj 5).

Prema Gregurić (2018) homofobija koja je percipirana kao predrasuda i diskriminacija važan je društveni čimbenik koji može utjecati na sudjelovanje žena u sportu, izazvati strah i nesigurnost što kao posljedicu ima nižu vrijednost sporta.

Poboljšanje pristupa djevojaka i žena tjelesnom odgoju i sportu radi bolje integracije u društvo i nadilaženje predrasuda jedan je od ciljeva koji Europska komisija navodi u Bijeloj knjizi o sportu (2007). Rodni stereotip može kočiti razvoj sporta, no u znatno većoj mjeri kada je u pitanju uključanje muškaraca u „ženski sport“, nego prilikom uključanja žena u „muški“ sport, što vrijedi za sve rodne stereotipizirane aktivnosti (Bosnar i Kovačević, 2013).

Bosnar i Kovačević (2013) provele su istraživanje s ciljem da utvrde stav prema ženskom nogometu u ruralnoj sredini kao sredini koja je najkontroverzniji dio društva. Rezultati navedenog istraživanja pokazali su kako je ženski nogomet pozitivno prihvaćen kako u muškoj, tako i u ženskoj ruralnoj populaciji pa se kao razlog nerazvijenosti navode razni problemi. Najistaknutiji od tih problema su nerazvijenost sportske i rekreacijske strukture u ruralnim krajevima, nedostatak ponude sportskih sadržaja te motiviranih i stručnih kadrova koji bi doprinijeli razvoju sporta i društva svojim radom. U takvim sredinama teško do izražaja dolaze i jednostavnije sportske aktivnosti, a pogotovo ženski nogomet kao jedan stereotipima podložan sport. Kako bi u Hrvatskoj ženski nogomet postao bolje razvijen, Bosnar i Kovačević (2013) ukazuju na FIFA-ine smjernice i ciljeve za razvoj ženskog nogometa koje između ostalog uključuju poboljšanje infrastrukture potrebne za ženski nogomet, povećanje udjela nogometa za djevojke na različitim nivoima, povećanje broja ženskih nogometnih natjecanja, uključivanje žena u sfere nogometa kao što je suđenje, treniranje i administracija, organiziranje treninga i tečajeva za igračice, trenerice i sutkinje te raznih konferencija ženskog nogometa. Ovakvo rješenje za bolju razvijenost ženskog nogometa navodi ispitanica broj 3:

„... Po mom mišljenju trebalo bi otvarati neke kampove za mlade djevojčice, trebalo bi se raditi na igralištima gdje bi djevojčice, cure mogle trenirati. Također bi se trebalo otvarati više ženskih nogometnih klubova“.

6.4.3. Uloga medija u ženskom nogometu/futsalu

Bilo koja analiza trenutnog sportskog događaja ili razvoja sporta nemoguća je bez masovnih medija. Događaj je stvaran samo kada se pojavljuje u medijima. Čak i ako ta rečenica možda nije točna u takvom drastičnom obliku, istina je da su masovni mediji izgradili novu stvarnost u sportu koji konzumira javnost. Za sponzore sporta, jedini događaji koji se računaju i jedini sportaši i sportašice koji postoje su oni koji se pojavljuju u medijima. Sama činjenica da su žene jedva prisutne u medijima vidljiva je u istraživanju provedenom 2005. godine gdje se na više od 10.000 članaka u 36 novina iz devet zemalja samo 6% članaka odnosilo na ženske sportove. Još jedna od činjenica kako popularnost ženskih sportova ne ide na ruku ženama je ta kako je zainteresiranost za utakmicu igračica odbojke koji igraju bez dresova veća, nego kada ženska rukometna reprezentacija osvaja njemačko prvenstvo. U Njemačkoj se, kao i u većini zemalja, nedostatak interesa novinara o ženskom sportu objašnjava činjenicom da zadovolji potrošača. Žene koje se upuste u sportsko

novinarstvo moraju se naučiti prilagoditi kako ne bi bile prigušene. Nedostatak medijskog interesa za ženski nogomet, na primjer, dovodi do činjenice da i sponzori ne pokazuju nikakav interes za ženski sport, što zauzvrat utječe na igru i razvoj, čime doprinosi općenito marginalizaciji ženskog sporta. Bez sponzora ili preraspodjele ukupnih profita dobivenih od strane nogometa, profesionalizacija ženskog nogometa je nemoguća, a ako je izvedba igrača neadekvatna i igre nisu dovoljno atraktivne, predrasuda se pojačava da žene ne mogu igrati nogomet i da nije vrijedno izvještavati o ženskim utakmicama (Pfister, 2010).

„Dok sam se bavila nogometom utjecaj medija je bio minimalan, malo tko je znao čak da nas ima u ponudi u kladionici i da se igra. Sve su to bile informacije koje su dobivale od nas igračica. Prenosila se jedna od deset utakmica kad sam ja igrala, dok su se na futsalu to češće prenosi i piše o tom jer i njima je bio interes da se piše o tom. I sama sam pozvana da pišem neku kolumnu o futsalu i to mi je jedno od iskustava ugodnih kada ljudi od tebe traže da im pričaš o futsalu. Dosta intervjua se daje kod final foura, dosta se ulaže u promociju ženskog futsala, nego u ženskog nogometa. Sam utjecaj medija ako je pozitivno usmjeren može donijeti samo do pozitivnih rezultata“ riječi su ispitanice broj 1 koja govori o tretmanu nogometašica u medijima.

Da mediji mogu i pozitivno utjecati na promoviranje ženskog nogometa vidljivo je i iz sljedećeg odgovora dobivenog intervjuiranjem ispitanice broj 8:

„Mediji su učinili jako puno za futsal jer znam da su dosta najavljivali naše utakmice, neke su čak išle i live putem Sportske televizije ili raznoraznih kanala na Youtube-u te putem Facebook stranica, tako da vjerujem da su oni isključivo radili na poboljšanju tretmana nogometašica kako u velikom nogometu, tako i u futsalu. Ja osobno imam samo pozitivna iskustva i drago mi je da se prenese taj glas da žene znaju igrati futsal, da su jednako vrijedne, da se mogu jednako baviti tim sportom kao i njihovi muški kolege“.

U medijima je prisutna očigledna razlika u prezentaciji žena spram muškaraca. Dok su muškarci najčešće prikazani kao nadređeni subjekti, mišićavi i uvijek spremni na izazove, žene su najčešće svedene na određene dijelove tijela ili su prikazane kao ideali ljepote kako vi privukle potrošače na kupnju nekog proizvoda ili usluge. Danas se sve svodi na seksualnost i privlačan izgled koji povećavaju prodaju, prilikom čega je za marketinšku industriju jedini uspjeh ako reklama privuče pozornost i proda proizvod/uslugu, a manji se naglasak stavlja na

činjenicu da je žena pritom svedena na potrošni objekt. Pravi primjer za ovu tezu je izjava ispitanice broj 4 koja govori o odnosu medija prema ženama u sportu:

„Najljepše su gotovo uvijek u centru. I dokaz je sama najava turnira Kutije šibica gdje su na naslovnici bile Tihana i Monika i njihove atraktivne slike da privuku pozornost gledatelja i čitatelja“.

Često način na koji su sportašice danas prikazane u mediji doprinosi zanemarivanju njihove kvalitete i postignuća, a naglašava ženstvenost i seksualnu privlačnost.

„... evo tko ne zna za Mišuru ajmo reći da se danas previše stavlja fokus na tu neku njenu ljepotu, a malo tko zna zapravo koje je ona rezultate postigla i u kojem klubu igra. Svi ju znaju kao lijepu plavušu koja igra košarku. Mediji stavljaju u fokus ono što bi ljudima bilo uočljivije.“ govori ispitanica broj 1.

Gotovo su se sve ispitanice složile da je fokus u medijima gotovo uvijek stavljen na najljepše, a ne na najbolje sportašice.

U suvremenom se društvu naglasak stavlja na sadržaje koji propagiraju fizički izgled i uspjeh koji ne idu jedan bez drugoga ili koji čak ovise jedan o drugome. Problem je što se na taj način najčešće žene smatra seksualnim objektima te se prikazuje seksizam koji se reflektira kao negativna medijska objektivizacija (Lubina i Brkić Klimpak, 2014).

7. ZAKLJUČAK

Iako je futsal još uvijek relativno novi sport u Hrvatskoj, polako napreduje. Kao i u velikom nogometu i u futsalu je prisutan trend veće zastupljenosti muške populacije što dokazuje postojanje hrvatske muške seniorske i kadetske futsal reprezentacije. Usporedivši ovu činjenicu sa ženskim futsalom, očito je kako je on manje razvijen jer još uvijek ne postoji ženska futsal reprezentacija u Hrvatskoj, iako bi se to ubrzo moglo promijeniti. Naime, ove se godine Hrvatska ženska futsal reprezentacija našla u ždrijebu kvalifikacija za prvo Europsko prvenstvo. Iako su skupine već izvučene, paradoksalno je da se još uvijek ne zna tko je izbornik ili izbornica naše izabrane nacionalne vrste, a još manje tko su hrvatske reprezentativke koje će se boriti za naslov europskih prvakinja. Iz navedenog slučaja vidljiva je aljkavost i nemar Hrvatskog nogometnog saveza koji veću pažnju posvećuje muškom u odnosu na ženski nogomet. No, sudjelovanjem Hrvatske ženske futsal reprezentacije (iako još uvijek nepostojeće) na Europskom prvenstvu napravljen je pomak na polju ženskog futsala što će još više popularizirati ovaj mladi sport u Hrvatskoj.

Od davnina je poznata sociološka i kulturološka konstrukcija društva prema kojoj muškarci i žene zauzimaju drugačije i različite pozicije u društvu što je vidljivo kako u privatnom životu, tako i u javnom. Žene su oduvijek smatrane „nižom vrstom“ kojoj je mjesto u kućanstvu brinući se za djecu i obavljajući kućanske poslove te su izuzete iz političke sfere i rada. Suprotno tome, muškarci su predstavljali glavu obitelji koja je imala moć i ovlast nad ženama. Ovakva neravnopravnost povezna je i s pitanjima o odvajanju spola i roda koja su prisutna u mnogobrojnim sociološkim diskusijama. Definicija spola obilježena je biološkim karakteristikama osobe, dok je rod širi i složeniji konstrukt kojeg je odredilo društvo i društvena očekivanja. Biološke predispozicije za određenje muškog i ženskog spola, u konačnosti ne određuju njihove rodne uloge.

Upravo je distinkcija roda i spola povezna s predrasudama i stereotipima s kojima se susreću žene u sportu, posebice nogometašice o čemu svjedoče i intervjuirane ispitanice. Naime, gotovo su se sve ispitanice susrele s nekim oblikom stigmatizacije i etiketiranja kao muškobanjastih, pripadnica „gay populacije“, manje sposobnih za taj „muški“ sport te čestim izjavama poput: „*Ajde doma kuhat, to nije za vas*“ ili „*Šta ćeš ti? Odi u kuhinju*“. Iz toga je vidljivo da hrvatsko društvo još uvijek možemo smatrati tradicionalnim društvom s patrijarhalnim obilježjima. Ponekad su navedene predrasude potaknute i od strane medija koji više pažnje pridaju „muškim“ sportovima i postignućima, a ženske sportske rezultate i

postignuća nedovoljno naglašavaju, već se više okreću fizičkim karakteristikama sportašica što utječe na marginalizaciju „ženskog“ sporta. Navedenim se preprekama usporava razvoj ženskog nogometa i njegova ravnopravnost s muškim. Neravnopravnost ženskog i muškog nogometa vidljiva je i kod reklamiranja i promoviranja ženskog nogometa, sponzorstava, ulaganja u razvoj tog sporta, zaradi igračica, položaja nogometašica u društvu te zastupljenosti ženskih kadrova na trenerskim i rukovodećim pozicijama.

Kako je sport sastavni dio društva, sva se društvena zbivanja odražavaju i na njega. Poznato je kako se hrvatsko društvo jedinim dijelom smatra korumpiranim, a takva je situacija očita i u sportu. Ispitanice posljedice ovog problema vide u namještanju utakmica, privilegiji pojedinih sportaša s obzirom na poznanstva i obiteljski status, nepoštenom suđenju, napredovanju u karijeri i slično. Bit sporta polako gubi svoju ulogu jer je u većini slučajeva primaran cilj profit, umjesto razvoja i vrhunskih sportskih postignuća. Kao pitanje za razmatranje ostaje mogu li se nogometašice uopće uzdignuti i odagnati predrasude i stigmatu koja ima je nametnuta odabirom nogometa kao željenog sporta te na taj način utjecati na rodna pitanja u društvu?

8. LITERATURA

- A quick guide to the rules of futsal (29. listopada 2012). FIFA. Dostupno na <https://www.fifa.com/futsalworldcup/news/y=2012/m=10/news=quick-guide-the-rules-futsal-1798839.html> Pristupljeno 28. lipnja 2018.
- Barišić, F. (2017). *Nogometni navijači kao društveni akteri: primjer Torcide* (diplomski rad). Kineziološki fakultet, Zagreb.
- Bijela knjiga o sportu (11. srpnja 2007). Komisija europskih zajednica. Dostupno na <http://sdus.hr/media/1065/bijela-knjiga.pdf> Pristupljeno 2. srpnja 2018.
- Bosnar, K. i Kovačević, M. (2013). Stav prema ženskom nogometu u ruralnoj sredini. U V. Findak, (ur.). *Zbornik radova 22. ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske „Organizacijski oblici rada u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije“*, Poreč, 2013, (str. 108-112). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
- Brlek, I. (2017). *Utjecaj politika na sport i sportske događaje* (završni rad). Međimursko veleučilište, Čakovec
- Bouillet, D. (2007). Sociokulturni činitelji rodne ravnopravnosti u hrvatskim obiteljima. *Sociologija i prostor*. 44(174), 439-459. Dostupno na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=138162
- Clark, S. i Paechter, C. (2007). „*Why can't girls play football?*“ *Gender dynamics and the playground*. Dostupno na <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13573320701464085?src=recsys> Pristupljeno 3. srpnja 2018.
- CROfutsal – online futsal magazin. Službene web stranice. Dostupno na <http://www.crofutsal.com/> Pristupljeno 16. lipnja 2018.
- Drury, S. (2011). „*It seems really inclusive in some ways, but... inclusive just for people who identify as lesbian*“: *discourses of gender and sexuality in a lesbian – identified football club*. Dostupno na <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14660970.2011.568108?scroll=top&needAccess=true> Pristupljeno 3. srpnja 2018.
- FIFA Futsal development programmes (n.d.). FIFA. Dostupno na <https://www.fifa.com/futsal/development-programmes.html> Pristupljeno 27. lipnja 2018.

- FIFA Futsal World Cup Final (n.d.). FIFA. Dostupno na <https://www.fifa.com/fifa-tournaments/statistics-and-records/futsalworldcup/index.html> Pristupljeno 27. lipnja 2018.
- Galić, B. (2002). Moć i rod. *Revija za sociologiju*. 33(3-4), 225-238. Dostupno na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=40903
- Galić, B. (2012). Promjena seksističkog diskursa u Hrvatskoj? Usporedba rezultata istraživanja 2004. i 2010. godine. *Socijalna ekologija*. 21(2), 155-178. Dostupno na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=125006
- Gender equality in sport (25. Studenoga 2015). European Institute for Gender Equality. Dostupno na <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-sport> Pristupljeno 2. srpnja 2018.
- Gregurić, M. (2018). *Spol i rod: sociološka analiza hrvatskog ženskog nogometa* (diplomski rad). Kineziološki fakultet, Zagreb.
- Haralambos, M. i Holborn M. (2002). *Sociologija: Teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing.
- Hasanagić, J. (2012). Spol, rod, rodne uloge, spolni identitet i seksualna orijentacija. *Čitanka LGBT ljudskih prava, 2. dopunjeno izdanje*. 42-46. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Böll. Dostupno na https://ba.boell.org/sites/default/files/citanka_lgbt_ljudskih_prava.pdf
- HINA (26. lipnja 2018). FIFA kaznila i HNS te poslala upozorenje za buduće incidente. *Gol.hr*. Dostupno na <https://gol.dnevnik.hr/clanak/svjetsko-prvenstvo-2018/fifa-kaznila-hns-s-13-000-svicarskih-franaka---521774.html> Pristupljeno 3. srpnja 2018.
- Hrvatski nogometni savez (2018). Službene web stranice. Dostupno na <http://hns-cff.hr/natjecanja/1-hnlz/> Pristupljeno 26. lipnja 2018.
- I.G. (2011). Sudački moćnici u lisičinama: Od Maleša tražili 95 tisuća eura za pošteno suđenje. *Index.hr*. Dostupno na <http://www.index.hr/sport/clanak/sudacki-mocnici-u-lisicinama-od-malesa-trazili-95-tisuca-eura-za-posteno-sudjenje/587755.aspx> Pristupljeno 3. srpnja 2018.
- Još 1938. igrao se u Zagrebu ženski nogomet. (2. kolovoza 2013.). (n.d.). *Večernji list*. Dostupno na <https://www.vecernji.hr/zagreb/jos-1938-igrao-se-u-zagrebu-zenski-nogomet-593739> Pristupljeno 24. lipnja 2018.
- Jurišić, B. (6. veljače 2012). Mogu li se sport i politika uopće razdvojiti? *Sportnet.hr*. Dostupno na <https://sportnet.rtl.hr/kolumne/435908/juris/mogu-li-se-sport-i-politika-uopce-razdvojiti/> Pristupljeno 3. srpnja 2018.

- Komisija za ravnopravnost spolova u sportu (11. srpnja 2009). Hrvatski olimpijski odbor. Dostupno na <http://www.hoo.hr/hr/olimpizam/zene-u-sportu/1313-Komisija%20za%20%C5%BEene%20u%20sportu> Pristupljeno 2. srpnja 2018.
- Kraljić, L. (2014). *Razvoj ženskog nogometa* (diplomski rad). Međimursko veleučilište, Čakovec.
- Kutija šibica (2018). Službene web stranice. Dostupno na <http://www.kutija-sibica.hr/#> Pristupljeno 16. lipnja 2018.
- Lalić, D. i Biti, O. (2009). Četverokut sporta, nasilja, politike i društva: znanstveni uvid u Europi i u Hrvatskoj. *Politička misao*. 45(3-4). 247-272. Dostupno na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=59577
- Ledinski, K. (22. ožujka 2016). Najbolja nogometašica zarađuje 70 puta manje do Messija! *Večernji list*. Dostupno na <https://www.vecernji.hr/sport/najboljoj-nogometasici-70-puta-manje-nego-messiju-1070260> Pristupljeno 2. srpnja 2018.
- Leinert Novosel, S. (2018). Društveni položaj žena u Republici Hrvatskoj: žena i obitelj (1999.-2016.). *Politička misao*. 55(1), 53-72. Dostupno na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=289950
- Leinert Novosel, S. (2007). Politika ravnopravnosti spolova: kako do „kritične mase“ žena u parlamentima? *Politička misao*. 44(3), 85-102. Dostupno na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=32803
- Lončar, I. i Lovrinčević, J. (2016). Pripremni period u futsalu. U I. Jukić, C. Gregov, S. Šalaj, L. Milanović, V. Wertheimer, D. Knjaz (ur.). *Zbornik radova 14. međunarodne kondicijske pripreme sportaša*, Zagreb, 2016, (str. 171-174). Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Udruga kondicijskih trenera Hrvatske.
- Lubina, T. i Brkić Klmpak, I. (2014). Rodni stereotipi: objektivizacija ženskog lika u medijima. *Pravni vjesnik*. 30(2), 213-232. Dostupno na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=193450
- Milanović, D., Čustonja, Z. i Hrženjak, M. (2016). Sport u razvitku hrvatskoga društva. U V. Findak (ur.). *Zbornik radova 25. ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske „Kineziologija i područja edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije u razvitku hrvatskog društva“*, Poreč, 2016, (str. 41-50). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
- Nemčić, T. (4. studenoga 2017). *HRFUTSAL06*, intervju. You Tube. Dostupno na <https://www.youtube.com/watch?v=FhZDBX5YVD4> Pristupljeno 14. lipnja 2018.

- Nemčić, T. i Sedar, M. (2014). Samoprocjena efikasnosti u futsalu studenata Zagrebačkog sveučilišta. U V. Findak, (Ur.) *Zbornik radova 23. ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske „Kineziološke aktivnosti i sadržaji za djecu, učenike i mladež s teškoćama u razvoju i ponašanju te za osobe s invaliditetom“*, Poreč, 2014, (str. 568-574). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
- New UEFA Futsal EURO format for 2022. (10. Veljače 2018). (n.d.). UEFA. Dostupno na <https://www.uefa.com/futsaleuro/news/newsid=2498866.html> Pristupljeno 28. lipnja 2018
- Nogometni leksikon (2008). Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na <http://nogomet.lzmk.hr/clanak.aspx?id=2704> Pristupljeno 24. lipnja 2018.
- Općenito o futsalu. (n.d.). CROfutsal – online futsal magazin. Dostupno na <http://www.crofutsal.com/povijest-futsala/> Pristupljeno 27. lipnja 2018.
- Perasović, B. i Bartoluci, S. (2007). Sociologija sporta u hrvatskom kontekstu. *Sociologija i prostor*. 45(1), 105-119. Dostupno na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=27311
- Pezo, V. (2010). *Sport i hrvatski identitet*. Dostupno na <https://tripalo.hr/knjige/NacIdent/pezo.pdf> Pristupljeno 3. srpnja 2018.
- Pfister, G. (2010). *Women in sport – gender relations and future perspectives*. Dostupno na <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17430430903522954> Pristupljeno 2. srpnja 2018.
- Piplica, I. (2017). *Primjena pomoćnih igara u futsalu* (diplomski rad). Kineziološki fakultet, Zagreb
- Priručnik o dobroj praksi Vijeća Europe „Ravnopravnost spolova u športu – Dostupnost športskih aktivnosti djevojčicama i ženama“. (2011). Vlada RH, Ured za ravnopravnost spolova. Dostupno na <https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/images/pdf/Priru%20c4%8d%20nik%20o%20dobroj%20praksi%20Vije%20c4%87a%20Europe%20e2%80%9eRavnopravnost%20spolova%20u%20c5%a1portu%20e2%80%93%20Dostupnost%20c5%a1portskih%20aktivnosti%20djevoj%20c4%8dicama%20i%20c5%beenama%20e2%80%9c.pdf> Pristupljeno 2. srpnja 2018.
- Ravnopravnost muškaraca i žena u sportskim programima audiovizualnih medija. (24.01.2018). Agencija za elektroničke medije. Dostupno na <https://www.e-mediji.hr/hr/pruzatelji-medijskih-usluga/istrazivanja-i-analize/ravnopravnost->

- [muskaraca-i-zena-u-sportskim-programima-audiovizualnih-medija/](#) Pristupljeno 2. srpnja 2018.
- Sedar, M., Oreb, I. i Palijan, T. (2013). Motivi za rekreativno bavljenje futsalom studentica Zagrebačkog sveučilišta. U V. Findak, (ur.). *Zbornik radova 22. ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske „Organizacijski oblici rada u područjima edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije“*, Poreč, 2013, (str. 542-546). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
- Spahić, A. (2012). Feminizam. Kratka priča o dugoj borbi. *Čitanka LGBT ljudskih prava*, 2. dopunjeno izdanje. 31-41. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija Heinrich Böll. Dostupno na https://ba.boell.org/sites/default/files/citanka_lgbt_ljudskih_prava.pdf
- Spain lead the way for futsal in Europe. (n.d.). UEFA. Dostupno na <https://www.uefa.com/futsaleuro/history/> Pristupljeno 28. lipnja 2018.
- Šamija, K., Sporiš, G., Jerković, M. i Jozak H. (2010). Razlike u morfološkim karakteristikama između nogometaša velikog nogometa i igrača futsala. *Hrvatski športskomedicinski vjesnik*, 25(1), 28-34. Dostupno na https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=87535
- Šimac, J. (9. ožujka 2018). 1. HMNLŽ Split Tommy i Alumnus u borbi za naslov prvaka! *CROfutsal – online futsal magazin*. Dostupno na <http://www.crofutsal.com/naslovna/1-hmnlz-split-tommy-i-alumnus-u-borbi-za-naslov-prvaka/> Pristupljeno 17. lipnja 2018.
- The history of women's football. (n.d.). The Football Association. Dostupno na <http://www.thefa.com/womens-girls-football/history> Pristupljeno 24. lipnja 2018.
- UEFA Women's Champions League history. (n.d.). UEFA. Dostupno na <http://www.uefa.com/womenschampionsleague/history/> Pristupljeno 24. lipnja 2018.
- Women's World Cup. (n.d.). U *Encyclopedia Britannica*. Dostupno na <https://www.britannica.com/sports/Womens-World-Cup> Pristupljeno 25. lipnja 2018.
- Zagreb Winter Cup (2018). Službene web stranice. Dostupno na <http://zgwintercup.com/#> Pristupljeno 16. lipnja 2018.
- ŽNK Osijek. (2018). U Wikipedia. Dostupno na https://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%BDNK_Osijek Zadnja izmjena 25. svibnja 2018. Pristupljeno 26. lipnja 2018.

12 team tournament women. (n.d.). Olympic. Dostupno na <https://www.olympic.org/football/12-team-tournament-women> Pristupljeno 25. lipnja 2018.

9. PRILOZI

1. Prilog: Vodič za intervju

Uvod

- predstavljanje istraživača;
- razlozi za korištenje audioopreme (snimanje);
- povjerljivost podataka – svi podaci bit će korišteni isključivo u istraživačke svrhe;
- objašnjenje teme istraživanja

Hvala vam što ste pristali sudjelovati u istraživanju za potrebe mog diplomskog rada. Dugo godina bavim se nogometom i zanima me slika futsala u hrvatskom društvu.

Da bih mogla analizirati sadržaj ovog razgovora i neke dijelove eventualno citirati (što ćemo se točno dogovoriti na kraju intervjua), kako je nemoguće sve zabilježiti, ovaj razgovor bih snimila. Moja namjera nije objaviti ovaj intervju nego koristiti određene dijelove u istraživačke svrhe. Snimka će biti dostupna samo meni. Na kraju intervjua dat ću vam potpisom ovjerenu izjavu kojom vam jamčim anonimnost. Možete sami izabrati nadimak pod kojim će biti citirane vaše izjave.

Tema 1: Stanje sporta u hrvatskom društvu

- Kako bi vi opisali stanje u hrvatskom društvu danas? Kakva je perspektiva mladih ljudi u Hrvatskoj?
- Kako bi ocijenili ulogu sporta u današnjem društvu? Koja su prema vašem mišljenju glavna obilježja suvremenog sporta?
- Kakva je situacija u hrvatskom sportu danas? Kamo sport kao takav u Hrvatskoj ide, u što se pretvara?
- Postoji li prema vašem mišljenju podjela na „male“ i „velike“ sportove u hrvatskom društvu? Ako da – što bi spadalo u „male“, a što u „velike“ sportove? Gdje je mjesto ženskog futsala u toj podjeli? Spada li ijedan sport s vrhunskim rezultatima žena, prema značenju koje ima u društvu, u „veliki“ sport?
- Koje su dominantne vrijednosti u hrvatskom društvu? Koje nam vrijednosti nedostaju– vrijedi li to i za vrhunski sport?

Tema 2: Žene u hrvatskom društvu

- Možete li opisati sredinu u kojoj ste odrasli? Možete li reći nešto više o obitelji iz koje dolazite? Što su po zanimanju vaši roditelji, braća, sestre?
- Kakvo je vaše mišljenje o statusu žena u hrvatskom društvu? Možete li usporediti status vaše majke u hrvatskom društvu u odnosu na vas osobno?
- Je li se što promijenilo u položaju žena u hrvatskom društvu u posljednjih pet godina? Ako je, što?

- Kako vidite konzervativnu revoluciju u hrvatskom društvu (pokušaj „upravljanja“ ženskim tijelom, zabrana pobačaja; homofobija)?
- Trebaju li žene biti politički aktivne? Jeste li vi aktivni u političkom životu – jeste li članica neke stranke ili udruge? Jesu li vaše prijateljice, suigračice politički aktivne? Kakvo je vaše mišljenje o političkoj klimi u hrvatskom društvu?

Tema 3: Nogomet/futsal u hrvatskome društvu

- Kakvo je vaše mišljenje o odnosu politike i nogometa u hrvatskom društvu?
- Kako vidite ulogu vodstva HNS-a u hrvatskom nogometu, kako Dinama? Kako gledate na brojne sudske procese u hrvatskom nogometu („pošteno suđenje“ i sl.)?
- Kakva je prema vašem mišljenju uloga medija u vrhunskom sportu? Možete li navesti neka pozitivna i negativna iskustva.
- Kakva je vaša percepcija navijača - kako se osjećate kad čujete njihove povike, kritiku...? Koliko je važna podrška navijača?
- Kojim ste se sve sportovima bavili? Jeste li se bavili velikim nogometom? U kakvim uvjetima ste trenirali/trenirate?
- Možete li usporediti status muškog i ženskog nogometa u hrvatskom društvu? Što bi s obzirom na loš tretman ženskog nogometa trebalo činiti za njegovo unapređenje u Hrvatskoj?

Tema 4: Žene u nogometu/futsalu u hrvatskome društvu.

- Kakvo je vaše mišljenje o statusu ženskog nogometa u Hrvatskoj? Kakav je status ženskog nogometa u odnosu na muški, ženskog „velikog“ nogometa, u odnosu na ženski futsal?
- Kakvo je vaše mišljenje o položaju žena u hrvatskom nogometu?
- Možete li ispričati vašu „nogometnu“ priču – kad ste se i u kojim okolnostima počeli baviti nogometom/futsalom? Jeste li imali neke idole? Jeste li razmišljale o zaradi, profesionalizmu?
- Kakva je (bila) reakcija vaših roditelja na odluku da želite trenirati nogomet? A prijatelja, kolega u školi/fakultetu, susjeda – kakva muškaraca u odnosu na žene...?
- Što vam znači igrati nogomet – možete li opisati emocije koje se javljaju kad igrate nogomet?
- Kako se osjećate kao nogometašica obzirom na svijet u kojem živimo („žena i nogomet“)? Možete li navesti neka pozitivna iskustva? A negativna?

- Jeste li ikada bili podvrgnuta ismijavanju, vrijeđanju ili nečem sličnom zbog toga što se bavite nogometom među nogometašima/sportašima? A u društvu/životu općenito?
- Kakvo je vaše mišljenje o pravima LGBT osoba i njihovom položaju u hrvatskom društvu? Kakvo je vaše mišljenje o etiketiranju nogometašica kao „gay-populacije“? Imate li vi takva iskustva?
- Kakav je odnos medija prema ženama u sportu – tko je u fokusu „najbolje“, „najljepše“?
- Kakav je tretman nogometašica u medijima u hrvatskom društvu? Kakvi su komentari medija na vaš sportski angažman? Jeste li doživjeli etiketiranje od strane medija?
- Kako se nose žene s obiteljima i djecom sa sportom - koliko društvo ima razumijevanja, pruža li podršku ženama? Što je sa onim ženama koje rade i/ili studiraju i njihovim mogućnostima aktivnog bavljenja sportom/ nogometom/ futsalom?
- Koji je vaš motiv za daljnje bavljenje nogometom/futsalom? Kako vidite svoju budućnost u tom sportu?

5. Završetak

Došli smo do kraja intervjua. Da li ima nešto što biste voljeli dodati o temama o kojima smo razgovarali, a ja vas nisam pitala ili vam dopustila da kažete do kraja?

2. Prilog : Obrazac o akademskoj čestitosti

I Z J A V A

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI DIPLOMSKOG RADA

Ime i prezime studenta/ice: _____

E-mail za kontakt: _____

Naslov diplomskog rada:

Mentor/ica diplomskog rada:

Ovom Izjavom pod punom moralnom odgovornošću izjavljujem:

- da sam autor/ica predanog diplomskog rada,
- da sam predani diplomski rad izradio/la samostalno, temeljem znanja stečenih tijekom obrazovanja, služeći se izvorima navedenima u predanom diplomskom radu te uz stručno vodstvo imenovanog/e mentora/ice,
- da su svi podaci u predanom diplomskom radu dobiveni i prezentirani u skladu s akademskim pravilima te pravilima etičkog ponašanja,
- da su svi izvori korišteni u izradi ovog diplomskog rada, kao takvi i navedeni, i da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava
- da je elektronska verzija (na CD-u) identična tiskanoj verziji i da njihovi sadržaji odgovaraju sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada
- da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi

U slučaju da se dokaže da gore navedeno nije točno, te se posumnja u protupravno stečeni akademski naziv, za nadležnost postupka utvrđivanja činjenica o istome nadležno je Etičko povjerenstvo i Stegovni sud za studente Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U slučaju potvrđivanja sumnje u protupravno stečeni akademski naziv, Stegovni sud za studente po prethodno pribavljenom mišljenju Etičkog povjerenstva, poništiti će diplomski rad studenta i oduzeti mu protupravno stečeni akademski naziv.

Potpis: _____

Datum: _____

3. Prilog: Izjava o pohrani ocjenskog rada

Sveučilište u Zagrebu

Kineziološki fakultet

IZJAVA

o odobrenju za pohranu i objavu ocjenskog obranjenog završnog rada

kojom ja _____

(ime i prezime, OIB)

student Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, kao autor ocjenskog završnog rada

(upisati naslov rada i vrstu ocjenskog završnog rada)

dajem odobrenje da se, bez naknade, trajno pohrani moj ocjenski i obranjeni završni rad u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilišta u Zagrebu te u javnoj internetskoj bazi radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice, sukladno obvezi iz odredbe članka 83. stavka 11. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (NN 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).

Potvrđujem da je za pohranu dostavljena završna verzija ocijenjenog i obranjenog završnog rada. Ovom izjavom, kao autor predmetnog završnog rada dajem odobrenje i da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim: (ZAOKRUŽITI: a,b ili c)

- a) široj javnosti
- b) studentima i djelatnicima ustanove (kroz AAI identitet)
- c) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci)

**U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem završnom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev Povjerenstvu za diplomske radove studenata.*

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa ocjenskim radovima trajno pohranjenim i objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, ovom izjavom dajem pravo iskorištavanja mog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije:

- 1) CC BY (Imenovanje)
- 2) CC BY-SA (Imenovanje – Dijeli pod istim uvjetima)
- 3) CC BY-ND (Imenovanje – Bez prerada)
- 4) CC BY-NC (Imenovanje – Nekomercijalno)
- 5) CC BY-NC-SA (Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima)
- 6) CC BY-NC-ND (Imenovanje – Nekomercijalno – Bez prerada)

Ovom izjavom potvrđujem da mi je prilikom potpisivanja ove izjave pravni tekst licencija bio dostupan (vidi <https://creativecommons.org>) te da sam upoznat s uvjetima pod kojim dajem pravo iskorištavanja navedenog djela.

(upisati mjesto i datum)

(vlastoručni potpis studenta)